

**Förvaltningen
till salu** s 3

**Färre väljer
språk** s 8-9

**Få kan se när
du ljuger** s 16-17

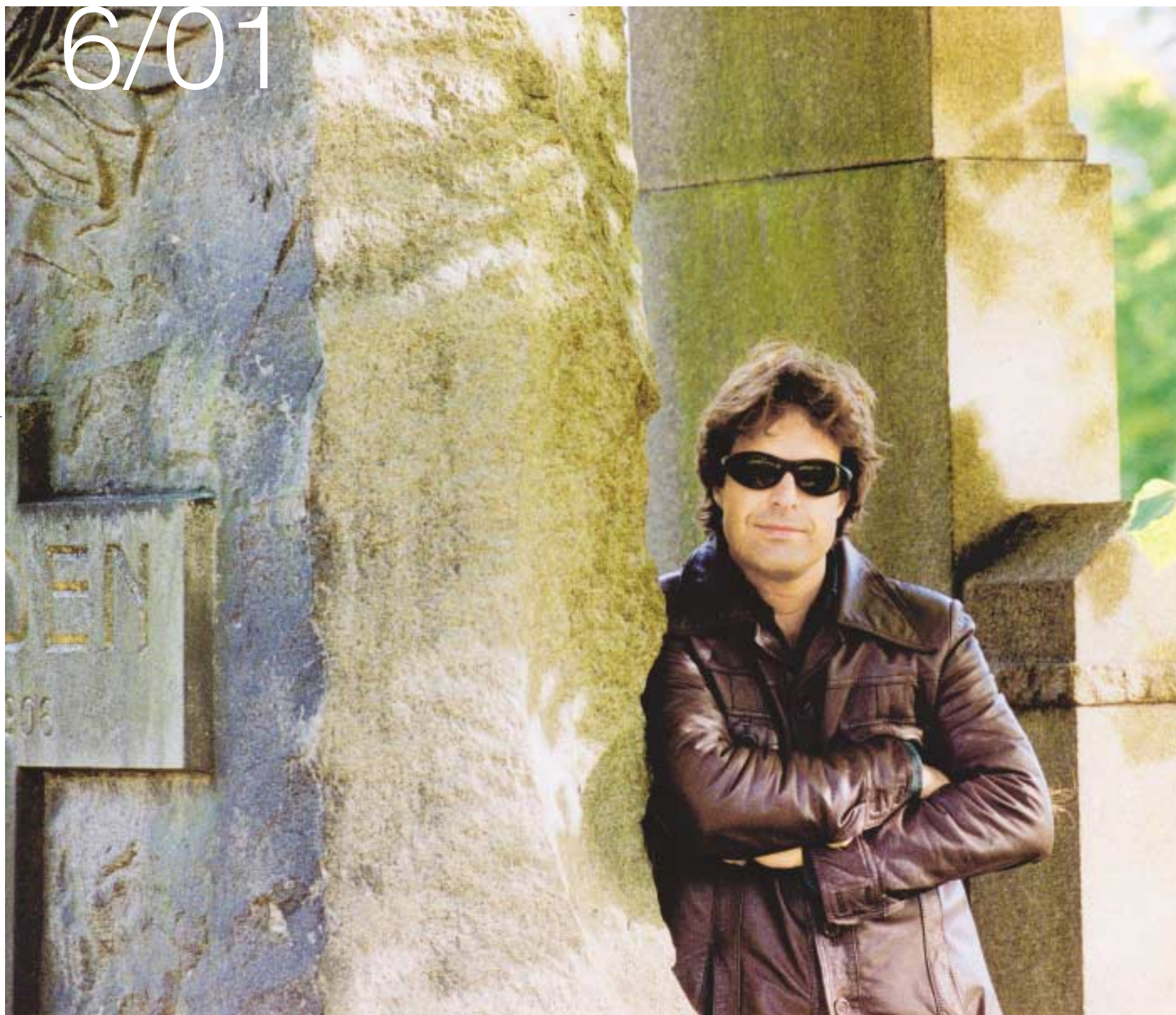

FOTO: HILLEN MASSEL

En vänskaplig inställning till döden

Religion kan vara så mycket, säger Daniel Andersson som studerat firandet av de dödas dag i Mexiko **s 10-11**

Innehåll

nov 2001

- 3 Säljmodell** kritiseras
- 4 Futtig besparing** tycker naturvetare
- 5 Strikt koll på** ekonomin
- 6 Tveksamt om IT-organ** är lagligt
- 6 Vad tycker studenterna** om sin utbildning?
- 7 Förvånansvärt positiv bild** av forskarutbildningen
- 8-9 Minskat intresse** för språk
- 10-11 Benrangel, blommor,** dans och helgon
- 12-13 Priser för pedagogiska** gärningar
- 13 Nu har alla** tyckt till om tvärvetenskap
- 15 "Konflikter** leder till förändring"
- 16-17 Att ljuga kan vara** en fråga om makt
- 18 KTH-forskare** får Sixten Heymans pris
- 19 Friskvården** debatteras
- 20 Zachrison** återvänder till Sprängkullen

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personaltidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR: Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR: Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

REPORTRAR: Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se
Jenny Lööf/Tel: 773 1014
Jenny.Loof@adm.gu.se

FOTOGRAF: Göran Olofsson/Tel: 773 2997

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Ylva Beckman, Linda Nordlund (UB), Vicki Johansson och Göran Zachrison.

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 031-773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: <http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen>

WEBBTIDNING: Mikael Stoltz

TRYCK: Elanders Novum, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt
papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 900 ex

UTGIVNING: 7 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i mitten av december

MANUSSTOPP: 3 december

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

PROREKTOR HAR ORDET

Okunskap hotar den mänskliga utvecklingen

DET TAR BARA några sekunder eller minuter att förändra världen till det sämre. Så skedde för alla de människor som drabbades av närståendes död genom terrorattackerna i USA den 11 september. Nu växer sig rädslorna allt starkare. Vid ett museionseminarium nyligen påminde folkloristen Mats Nilsson om att rädslor handlar om det o-kända, det o-kontrollerbara och det o-vanliga, det vill säga om okunskap.

O-KUNSKAPEN är ett av hoten mot en mänskligt hållbar utveckling – den som är förutsättningen också för en ekologiskt hållbar miljö. Kunskap tillhör våra mänskliga möjligheter eller för att citera Visionen: "Akademisk utbildning och forskning är inte mål i sig utan medel för att förbättra oss alla som människor och för att göra världen bättre att leva i". I just den här situationen känns vår uppgift än viktigare.

HÖGSKOLEVERKET hade redan före den 11 september skickat ut en remiss om bildning i svensk högre utbildning. Bildning är ett omstritt begrepp, som vi alla vet. Här understryks, att det handlar om förhållningssätt till kunskaper – eller för att citera Högskoleverket: "Exempel på förhållningssätt som är viktiga ur ett bildningsperspektiv är: vilja och mod att analysera, kritiskt ifrågasätta och diskutera med andra, kapacitet att sätta skeenden i ett vidare meningsfullt sammanhang, binda samman olika kunskapsfält och se bakomliggande processer samt empati och förståelse för olika kulturella, religiösa, ekonomiska och politiska etc grupperingar".

Inte heller detta är något nytt för universiteten. Ändå är det en påminnelse om och ett hoppfullt stöd för att all universitetsutbildning och forskning, yrkesinriktade program lika väl som fria kursval, också skall syfta till livslångt lärande i betydelsen av "livsupplysning", för att tala med N.F.S. Grundtvig, när han på 1840-talet formulerade sin "göteborgstanke" – ett av förstudierna bakom tillkomsten av Göteborgs högskola och senare Göteborgs universitet.

UNIVERSITETSKANSLER Sigbrit Francke anknöt till tankarna om bildning i sitt tal vid promotionshögtidligheten den 20 oktober. Hon poängterade behovet av att universiteten i en tid som gynnar en allt snävare, vertikal specialistkompetens också vågar och värnar om nödvändigheten att tänka horisontellt – i helheter – som ett slag av kunskap som världen i dag behöver. I det sammanhanget framhöll hon särskilt Göteborgs universitets tidiga och starka profilering inom det tvärvetenskap-

liga området. Var det bara jag som då tyckte mig höra en lätt susning i det väluppfostrade auditoriet?

PROMOTIONSHÖGTIDEN tillhör glädjeämnen. Omkring tvåhundra nydisputerade doktorer av olika åldrar fick i slutet av oktober sina diplom under högtidliga, festliga och välregisserade former tillsammans med en exklusiv skara välrenommerade hedersdoktorer, som vi är stolta över att ha fått knyta till Göteborgs universitet. Det hela var en imponerande manifestation av Kunskapsstaden Göteborg. Intressant nog var det inget som engagerade våra lokala media.

UNIVERSITETETS VECKA växer sig allt större och slagkraftigare genom varierade, intressanta och ofta otroligt välbesökta arrangemang, både i universitetets lokaler och i flera förorter. Veckan har blivit en göteborgsk angelägenhet och åtföljs av en god mediabevakning. I år samlades veckan kring vackra affischer på temat skördefest, veckan före promotionen.

Kopplingen mellan de båda högtidligheterna är ingen slump. Det ingick i planen redan när de första Humanistdagarna arrangerades 1988. Universitetets firande av sina nya doktorer hör ihop med det festliga spridandet av forskningens frukter över hela staden.

Birgitta Skarin Frykman

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Delar av centrala förvaltningen säljs ut

Nästa år abonnerar fakulteterna på den gemensamma förvaltningens service. Bra, säger många – det leder till ökad öppenhet och insyn i vad förvaltningen gör.

Men kritikerna varnar för att det inte leder till några besparingar utan att det istället blir svårare att planera verksamheten.

Tre fakulteter avstår från nästan hälften av utbudet som är till salu.

UNDER DRYGT ETT ÅR har hela den gemensamma förvaltningens verksamhet analyserats i detalj. Arbetet har redovisats i drygt 90 så kallade baspaket och av dessa har nästan 30 paket definierats som mer renodlade serviceuppgifter. Till exempel handlar det om affärsjuridik, forskningsfinansiering och chefs- och ledarstöd. Det är dessa paket som fakulteterna kan välja att avstå ifrån och istället göra arbetet själva.

DET INNEBÄR ATT gemensamma förvaltningen går miste om 3,5 miljoner i intäkter, vilket är en bidragande orsak till att underskottet nästa år blir cirka 10 miljoner.

Per-Erik Eriksson, som är chef vid avdelningen för omvärldsanalys, planering och uppföljning, har vissa kritiska synpunkter på modellen.

– Det är ungefär samma system som jag och Wanda Klintberg försökte införa 1994 till 95, men projektet genomfördes inte eftersom vi befarade att det skulle få oönskade personalkonsekvenser. Risken var att vissa tjänstemän skulle känna sig utpekade i ett köp- och säljsystem.

HAN BEFARAR ATT det kan bli svårare att planera verksamheten när vissa fakulteter säger nej ett år men kanske säger ja ett annat år. Det är också tveksamt om man kan göra några besparingar, menar han, eftersom det tar lång tid innan personalminskningar syns i budget.

– När man monterar ner kompetens tar det lång tid att bygga upp den igen. Det hade varit bättre att först diskutera vilken verksamhet vi ska ha och sedan definiera vad den ska kosta, säger Per-Erik Eriksson, som ändå är positiv till dialogen med fakultetsnämnderna.

Irja Persson Utterhall, avgående chef för avdelningen för studentfrågor, protesterar mot att det kallas ett köp- och säljsystem.

– Det är snarare ett försök att beskriva vad gemensamma förvaltningen använder sin del av universitetets resurser till.

Universitetsdirektör Björn Järbur framhåller vikten av att arbeta på ett annat sätt.

– Vi har tidigare inte varit tillräckligt tydliga, utan har pratat mer om kronor och ören än om verksamhetens innehåll. Den

FOTO: ODMAN OLOFSSON

nya modellen leder till en tydligare uppdelning av vad som är universitetsgemensamt och vad som kan ligga ute på nämnderna.

En slutsats som Järbur drar av genomgången är att en stor del av gemensamma förvaltningens arbete görs på ett effektivt sätt och efterfrågas av verksamheten.

MEN ATT DET i första hand skulle vara frågan om att spara pengar förnekar han.

– Syftet kan aldrig vara att spara pengar för sparandets skull. Syftet har varit att få tillstånd en dialog om förvaltningens verksamhet, säger Björn Järbur

Fast det är helt klart att modellen får konsekvenser för gemensamma förvaltningen.

– Med mindre resurser kan vi göra färre saker. I takt med att tiderna förändras måste vi kunna göra nya saker och lägga ner annat.

För avdelningen för information och omvärldskontakter, som till stor del sysslar med information, internationalisering och tredje uppgiften, får besparingen långtgående konsekvenser. Drygt en miljon i uteblivna intäkter.

Samtliga fakulteter tackar nej till tre baspaket som har med studentkontakter, arbetsliv och projektutveckling att göra. Dessutom vill fyra av fakulteterna inte stödja arbetet med regional samverkan, det vill säga GU:s samarbete med kommuner, näringsliv och organisationer.

– Initialt kommer det att slå hårt mot delar av verksamheten men jag är övertygad om att det på sikt blir bra. Det kommer att ställas krav på ökad flexibilitet och bättre lyhörddhet när det gäller fakulteternas specifika särart och därmed speciella behov, säger informationsdirektör Siv Bondenäs Brink.

TRE AV FAKULTETERNA är inte heller intresserade av att bidra till internationellt regionssamarbete, där man bland annat arbetar med att sluta centrala avtal med universitet runt om i världen. Under förhandlingarna var delar av verksamheten förhandlingsbara medan andra delar inte var det.

Ingela Elofsson, som är områdesansvarig för internationaliseringsarbetet, har i dag svårt att överblicka konsekvenserna av beslutet.

– Ska man lägga på luren när det ringer från en institution vars fakultet tackat nej? Eller ska man göra en bedömning från fall till fall om frågan ändå ligger under rektors ansvar, alltså det som inte är förhandlingsbart?

Björn Järbur framhåller att modellen även får konsekvenser för universitetet som decentraliserad organisation. Han har förståelse för att nämnderna prioriterar den egna verksamheten när det är kärvt.

– Men om man gör samma sak på tio ställen kostar det mer pengar. Det finns en

myt om att den centrala förvaltningen skulle vara oerhört ineffektiv och kostsam. Under årens lopp har vi gjort stora omprioriteringar. En effektiv och professionell förvaltningsorganisation sparar oerhört mycket pengar åt myndigheten.

Allan Eriksson

Debattera: Är det rätt att sälja ut delar av förvaltningen? <http://friaord.gu.se>

Fakta / Nya finansieringsprinciper för GF

I oktober förra året fattade universitetsstyrelsen beslut om förändrade principer för finansiering av gemensamma verksamheter (GF). Beslutet innebär att verksamheten ska delas upp i en fast basdel för ledningsstöd och viss myndighetsutövning och i en rörlig del för interna serviceuppgifter.

Exempel på förhandlingsbara baspaket	Kfn	Ufn	Hfn	Nfn	SA	Sfn	Hhfn
Stöd i juridiska frågor	ja	ja	ja	nej	ja	ja	nej
Universitetets vecka	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Affärsjuridik	ja	ja	ja	nej	nej	ja	nej
Akademikerforum 2	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
Arbetslivscentrum GU	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
Projektutveckling	nej	nej	nej	nej	nej	nej	nej
Regional samverkan	ja	ja	nej	nej	ja	nej	nej
Forskningsfinansiering	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nej
Internationellt regionsamarbete	ja	ja	nej	nej	ja	ja	nej
Chefs- och ledarstöd	ja	ja	ja	nej	nej	ja	ja
Rekryteringsfrågor	ja	nej	ja	nej	nej	nej	nej
Utbildning i Ladok-systemet	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Allt sämre ekonomiskt läge

UNIVERSITETETS ÅRSBOKSLUT ger en glättigare bild av verkligheten än vad som egentligen är fallet. Att GU har redovisat överskott de senaste två åren är bara tack vare börsens starka uppgång. Vinsterna från GU:s donationskapital har räddat verksamheten. Men nu när börsen går ner slår det hårt mot ekonomin.

Förra året gav utdelningen på donationskapitalet en vinst på 38,5 miljoner kronor, vilket bidrog till att resultatet blev plus 26 miljoner. Men själva verksamheten gick med drygt 14 miljoner i underskott. Samma negativa trend har det varit sedan 1998.

– Vi har ett strukturellt problem i vår verksamhet som vi måste komma tillrätta med. Från styrelsens sida har man gjort klart för samtliga fakulteter att det inte går att lägga minus på minus, utan budgeten måste hållas. Alla fakulteter måste redovisa tydliga och uppföljningsbara åtgärdsplaner till rektor och styrelse, menar ekonomidirektör Lars Nilsson.

JMG får godkänt

I HÖGSKOLEVERKETS utvärdering av medie- och kommunikationsvetenskapliga utbildningar får institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG) vid GU beröm för god organisation, omfattande verksamhet och för kursplaner och litteraturlistor som är väl genomarbetade utifrån en klar uppfattning om vad MKV-utbildningen ska innehålla. Men det är otillfredsställande att JMG i så hög grad är beroende av doktorander för att bedriva sin undervisning, konstaterar HSV.

Universitetets vecka populär

BESÖKARNA PÅ Naturvetenskapens dag trotsade vädrets makter för att åka med på expeditioner med forskningsfartyget Arne Tiselius på älven. Universitetets vecka blev också i stort ett lyckat arrangemang. Inte minst uppskattad var den utökade stadsdelssatsningen med fullsatta salar både i Biskopsgården och Västra Frölunda. De populärvetenskapliga satsningarna kommer nu att följas upp av en stor utvärdering och publikundersökning som är klar i december.

FOTOFANIA THOMPSON

NYHETER

Fakulteterna vill ha större sänkningar

Naturvetenskapliga fakulteten har drivit en hård linje i förhandlingarna och tackar nej till 14 av 29 baspaket. Men besparingen är futtig, tycker dekanus. Humanistiska fakulteten är mer skeptisk till systemet men ser ändå fördelar.

NU NÄR ETT kundorienterat system införs vill fakulteterna få bestämma mer över förvaltningens serviceutbud. Det som varit förhandlingsbart uppgår till 16 miljoner kronor, men efter förhandlingar har beloppet bantats ned till 12,5 miljoner.

På så sätt sparar fakulteterna totalt 3,5 miljoner. Och det är alldeles för lite, tycker naturvetenskapliga fakultetens dekanus Stefan Nilsson.

– Det är patetiskt att det blev en så liten besparing. Vi hade hoppats på och räknat med närmare fem miljoner. Om jag hade vetat från början att vi bara skulle spara 700 000 kronor hade jag inte kämpat för det här. Det som vi har diskuterat är bara småsaker. Samtidigt tycker jag att det har lett till en bra diskussion om vilka uppgifter som ska ligga centralt och vilka som ska ligga ute på fakulteterna.

Naturvetenskapliga fakulteten har länge krävt att få betala mindre till central administration. Under förhandlingarna gick man längst och avstår från 14 av 29 baspaket. En viktig orsak är fakultetens dåliga ekonomi, menar Stefan Nilsson.

– Vi måste få ner de centrala administrativa kostnaderna till förmån för universitetets huvuduppgifter: utbildning, forsk-

ning och tredje uppgiften. Det är svårt att motivera för våra forskare och lärare ute på institutionerna, som måste spara pengar, varför de centrala kostnaderna ökar. Det viktigaste är att vi slipper betala för samma saker två gånger, till exempel när det gäller stöd i juridiska frågor.

En annan fråga handlar om fakultetens frihet. Enligt 1993-års delegationsordning har universiteten en långtgående decentraliserad organisation, där fakulteten har fullt ansvar för personal och ekonomi.

– Fakulteten har ett myndighetsansvar och då ska vi själva bestämma vilken service vi vill ha och har behov av. Vi lever i en marknadsekonomi och inte i en socialistisk planhushållning.

HAR NI RESURSER att klara dessa uppgifter på egen hand?

– Jag tycker att vi klarar oss bra utan den här servicen. En del saker kan vi sköta bättre på egen hand. Om inte får vi väl köpa in hjälp ibland, säger Stefan Nilsson.

Även rektor Rolf Wolff på Handelshögskolan är besviken på att besparingen blev så liten. Men han tycker att det är viktigare att en dialog om förvaltningens roll har inletts.

– Jag tycker att man ska se modellen som en dialog för hur vi ska utveckla universitetets organisation på bästa möjliga sätt. Syftet är att få en mer effektiv förvaltning.

På humanistiska fakulteten är man inte lika entusiastisk.

– Personligen är jag ingen vän av köp-

och säljssystem. Det är samma utveckling i kommunerna och problemet är ofta att det saknas god kompetens, säger dekanus Lennart Olausson.

Men han är positiv till genomlysningen av gemensamma förvaltningen, vilken har lett till en bra diskussion om vad som kan göras centralt respektive ute på fakulteterna.

– Man får ta det onda med det goda, säger han.

LENNART OLAUSSON är dock kritisk till att det som var förhandlingsbart inte uppgick till mer än 16 miljoner kronor, alltså cirka 10 procent av gemensamma förvaltningens budget, när det från början talades om 25 procent.

– Det är inte tillräckligt. Man kan också fråga sig vad som ligger till grund för rektors bedömning av baspaketet.

En fara som Olausson ser är att fakulteter bygger upp stora administrationer som kostar mycket pengar.

– Jag är inte 100 procent säker på att det är ett bra system. Vi sparar kanske några kronor men vi måste hela tiden föra en dialog både mellan enskilda fakulteter och gemensamma förvaltningen om vad som ska ligga centralt, vad som skall skötas på fakultetsnivå och vilka effekter det får för helheten. Vi är trots allt fortfarande ett gemensamt universitet.

Allan Eriksson

Sämre budget än väntat

Göteborgs universitet redovisar ett betydligt sämre resultat än planerat. Om nuvarande prognos håller kommer GU att få ett underskott på 19 miljoner kronor i år. Det är 19 miljoner sämre än förra prognosen och en försämring på 52 miljoner jämfört med lagd budget.

DEN INTERNA UPPFÖLJNINGEN efter nio månader visar ett negativt resultat på 32 miljoner kronor. Det största underskottet står Holdingbolaget för, drygt 22 miljoner kronor. Men efter planerade försäljningar av dotterbolag förväntas Holdingbolaget att gå med plus fem miljoner kronor.

– Det finns flera stora osäkerhetsfaktorer. Prognosen bygger på hur det går med Holdingbolaget, utvecklingen av donationskapitalet på börsen och pågående löneavtal. Om det vill sig riktigt illa kan underskottet bli ännu större, säger ekonomidirektör Lars Nilsson.

Den huvudsakliga förklaringen till det försämrade resultatet är att Sahlgrenska akademien, humanistiska fakulteten och utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar ökade underskott.

Av alla kostnader är det framför allt driftkostnaderna som ökat mest, från beräknade 435 miljoner till 640 efter nio månader.

Resultat per fakultet/motsv	Prognos 2001 (belopp i mkr)	Totalt balanserat kapital
Humanistisk	-8,9	-8,7
Samhällsvetenskaplig	-2,0	17,1
Utbildningsvetenskaplig	-7,0	5,3
Handelshögskolan	-10,2	18,2
Medicinsk, inkl. vårdvetenskap	-7,0	-14,6
Odontologisk	-2,7	-7,5
Naturvetenskaplig	0,0	-4,5
Konstnärlig	-2,2	-15,5
Temanämnden	-1,6	8,8
Universitetsbiblioteket	0,0	-2,2
Gemensamma verksamheter	-5,0	16,8
Styrelsen och övrigt	23,8	-54,3
Donationskapital	1,0	121,6
Resultat GU Holding	5,0	6,6
Summa	-19,0	48

– En förklaring är den försämrade kronkursen. Allt vi köper in i utlandet har blivit dyrare. Dessutom tycks det som att man kört på som vanligt ute i verksamheten och inte hållit igen på kostnaderna.

Allan Eriksson

Krafttag krävs mot ökade underskott

Flera fakulteter ligger risigt till ekonomiskt. Särskilt Sahlgrenska akademien, humanistiska fakulteten och konstnärliga fakulteten redovisar ökade underskott.

NU ÄR DET STRIKT koll på ekonomin som gäller. Universitetsstyrelsen är bekymrad över GU:s ekonomiska läge och kräver att fakulteter som går med underskott redovisar hur man ska komma till rätta med problemen.

– Styrelsen vill inte hamna i en naturvetarsituation igen, där man fick sopa upp många års underskott, säger ekonomidirektör Lars Nilsson.

Det är främst tre verksamheter som styrelsen har under särskild uppsikt. Sahlgrenska akademien beräknar i år att redovisa ett underskott på 7 miljoner, humanistiska fakulteten 9 och konstnärliga fakulteten 2,2. Trots styrelsens krav på nya åtgärdsplaner är det bara Sahlgrenska akademien som lämnat in en sådan.

Krisen inom humaniora beror dels på brist på studenter, dels på att de inte presterar tillräckligt.

– Humaniora blöder studenter, säger Lars Nilsson. Eftersom man inte presterar som planerat kommer styrelsen att ta tillbaka en del av grundutbildningsanslaget nästa år.

OM NUVARANDE PROGNOSEN håller kommer fakulteten att ha ett totalt underskott på cirka 13 miljoner vid årets slut. Läget bekymrar dekanus Lennart Olausson.

– Hur stort underskottet blir beror på hur mycket studenterna presterar. Som det är nu måste vi dammsuga efter reserver för att fylla våra kurser. Ju fler studenter som vi måste ta in på lägre poäng och som sökt kurser i fjärde eller femte hand, desto sämre blir motivationen och prestations-

graden. Och det gör att underskottet växer.

Fakulteten har redan antagit en åtgärdsplan, där man bland annat har minskat antalet C- och D-kurser för att satsa mer på grundnivåkurser och infört platsgaranti på flera kurser.

– Om vi inte hade genomfört dessa åtgärder hade läget varit ännu värre, bedömer Lennart Olausson som menar att det är samma negativa trend för humaniora i hela landet.

Vilka konsekvenser får sparplanen för fakulteten?

– Även om vi fräntas platser måste vi arbeta vidare med att försöka öka rekryteringen av studenter så att vi kan betala tillbaka det underskott som vi har dragit på oss. Om det inte finns något annat val måste vi krympa fakulteten och övervintra en tid innan nästa stora studentuppgång.

ÄVEN KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN har ekonomiska problem och redovisar i år ett minus på 2,2 miljoner. Det är framför allt Högskolan för teater, opera och musikal som går dåligt. Inklusivt årets försämrade resultat kommer fakulteten att ha ett totalt underskott på 15,5 miljoner. Det är mycket pengar i förhållande till fakultetens årsbudget på cirka 230 miljoner.

– Vi tar det ekonomiska läget på stort allvar. Det är en väldigt svår situation som vi befinner oss i. Dilemmat är att våra utbildningar är dyra och mycket lärarintensiva, vilket gör det svårt att minska på personalstyrkan ytterligare utan att det får konsekvenser för kvaliteten, konstaterar dekanus Bengt Olsson.

Fakultetens ursprungliga åtgärdsplan kommer att hålla, bedömer Bengt Olsson. Man har bland annat fått avskeda personal men det tar lång tid innan besparingen får effekt i budget.

– Om vi måste betala tillbaka mer nästa

år tvingas vi till drastiska åtgärder. Vilka vet jag idag inte, säger Bengt Olsson.

MED DEN ÅTGÄRDSPLAN som är lagd beräknar Sahlgrenska akademien att i år gå med minus 7 miljoner. Sammanlagt underskott blir 13 miljoner.

Men preses Göran Bondjers är inte särskilt orolig.

– Det samlade underskottet motsvarar bara en procent av vår omsättning. Den ekonomiska situationen är inte så problematisk. Våra utbildningar är starkt efterfrågade. Och våra intäkter från externfinansierad forskning fortsätter att öka.

Bondjers ser framför allt tre orsaker till det försämrade resultatet. Kostnaderna till gemensamma avsättningar har ökat mer än vad akademien räknade med när budgeten fastställdes. Sedan har övriga direkta kostnader ökat med cirka 30 miljoner som en följd av att kronans värde fallit.

Den tredje förklaringen har mer att göra med hur man bokför pågående externa forskningsprojekt. Problemet är att många projekt inte blir resultatförda förrän de formellt är avslutade. Att gå igenom vilka projekt som kan ge intäkter är ett arbete som nu ska genomföras.

– Det finns goda skäl att ompröva hela systemet för redovisning av externfinansierad forskning, eftersom det nu är svårt att få en bild av hur mycket intäkter akademien har, säger Göran Bondjers.

Akademien tvingas nu dra ner kostnaderna för studiefinansiering och forskarkrytering.

– Jag beklagar det starkt och det är logiskt ett direkt felaktigt beslut. Men det är det enda beslut vi kan fatta eftersom styrelsen ställer krav på omedelbara åtgärder utifrån ett ekonomiskt perspektiv.

Allan Eriksson

Rättvisan bör prövas

ETT 30-TAL LÄRARE, forskare och doktorander vid GU och Chalmers har skrivit under ett upprop som vänder sig till justitieministern Thomas Bodström. De kräver att ministern verkar för att det bringas klarhet i polisens agerande under kravallerna i Göteborg.

De undertecknade har med bestörtning reagerat på de rapporter om hot, trakasserier och våld mot demonstranter som förmedlats av medier, ungdomar och vittnen. Initiativtagarna, Thomas Forser och Dariush Moaven Doust, anser att det är upprörande att påståenden om kollektiva frihetsberövanden och inskränkningar av demonstrationsrätten inte blir juridiskt utredda och lämnas utan kommentar.

Om inte polisvåldet utreds och prövas riskerar klyftan mellan polis- och ungdom att fördjupas och det vore en förlust för demokratin, menar forskarna.

De som undertecknat uppropet är: Elisabeth Abiri, Erica Alm, Christian Azar, Aant Elzinga, Ingemar Bohlin, Maj-Lis Follér, Tomas Forser, Ola Fransson, Sylva Frisk, Hans Glimell, Lisa Grinell, Klas Grinell, Maria Johansen, Olle Hagman, Thomas Karlsohn, Martin Letell, Sven-Eric Liedman, Mikela Lundahl, Edda Manga, Dariush Moaven Doust, Mino Nemat, Vicente Oieni, Lennart Olausson, Thomas Olsson, Amanda Peralta, Mekonnen Tesfahuney, Håkan Thörn, Dennis Töllborg och Lisa Åkesson.

Lönerörelsen snart i mål

MINST 3,2 PROCENT i lönehöjning är den summa som arbetsgivare och fack kommit överens om. I början av oktober var de lokala avtalen klara och nu pågår individförhandlingar med respektive fakultet och område.

Mycket tyder på att förhandlingarna kommer att bli färdiga i början av november, bedömer universitetsdirektör Björn Järbur. Det innebär att den nya lönen, som gäller retroaktivt från april månad, kan utbetalas med novemberlönen.

I korthet innebär löneavtalen att utrymmet för löneökningar ska vara minst 3,2 procent (den samlade lönepotten). Procentsiffran kan alltså variera inom universitetet, beroende på den ekonomiska situationen. För medlemmar inom OFR/S och SEKO finns en garanterad miniminivå, som ger 230 kr per anställd och månad. Någon individgaranti finns inte för SACO, men målet är att alla medlemmar ska få del av lönehöjningen.

2,5 miljoner till Alzheimerforskare

PROFESSOR INGEMAR SKOOG, institutionen för klinisk neurovetenskap vid Sahlgrenska akademien får som förste forskare utanför Nordamerika The Zenit Fellows Award. Priset, som är på 2,5 miljoner kronor, delas ut av amerikanska Alzheimers Association och tilldelas fem forskare varje år.

Pengarna ska gå till forskning om hur kärleksjukdomar och genetiska faktorer bidrar till Alzheimers sjukdom. Forskarna använder sig av två stora populationsstudier som pågått i Göteborg sedan drygt 30 år tillbaka: dels Kvinnoundersökningen, som är en uppföljning av flera generationer kvinnor, dels en studie som studerar personer som är över 70 år.

NOSS-FOTO NEROFOLO

NYHETER

Nytt IT-organ ifrågasätts

FOTOGÖRAN OLOFSSON

Både centrumbildning och eget organ – så ska IT-universitetet organiseras från och med den första januari nästa år. Men konstruktionen är oklar och strider dessutom mot högskoleförordningen, anser flera fakulteter.

VERKSAMHETEN ÄR REDAN i full gång ute på Lindholmen där IT-universitetet i höst ger fem påbyggnadsutbildningar för sammanlagt 150 studenter. Men att få till

stånd en fungerande organisation för verksamheten har visat sig svårt eftersom det inte finns några klara regler för hur ett aktiebolag och en myndighet ska kunna samverka.

DEN KONSTRUKTION som nu beslutats om innebär att man dels har en ett särskilt organ som ska hantera både grundutbildnings- och forskningsfrågor och som får sina uppdrag både från GU:s styrelse och från rektorn på Chalmers. Dels ska IT-uni-

versitetet samtidigt vara en centrumbildning, eller ett nätverk, för alla intresserade forskare inom GU och Chalmers.

– Det här kan vara lite svårt att förstå, medger universitetsdirektör Björn Järbur. Annars brukar det ju vara så att man antingen har ett särskilt organ eller en centrumbildning. Men den modell vi har valt ger en väldig valfrihet för alla parter. Företrädare för den befintliga verksamheten kan själva bestämma om de vill vara med på Lindholmen eller ej, det är helt i sin ordning att stå utanför. Men jag är övertygad om att många kommer att välja att vara med inte minst för att den här gemensamma satsningen på IT som våra två lärosäten gör kommer att underlätta många olika kontakter med det omgivande samhället.

KRITIK HAR DOCK FRAMFÖRTS mot att organisationen är oklar, både det vad gäller vad man egentligen menar med nätverksuniversitet och vilken roll de gamla delarna av universitetet ska spela i förhållande till det nya på Lindholmen:

– Vår grundinställning är positiv, säger Handelshögskolans rektor Rolf Wolff. Det som sker ute på Lindholmen kommer att stärka hela IT-profilen i Västsverige. Men alla oklarheter måste redas ut innan den första januari. Det är viktigt att vi skapar något som blir positivt för alla parter, för GU och Handelshögskolan, för Chalmers och för Lindholmen så att helheten stärks.

Och den befintliga verksamheten måste utgöra basen för det nya som skapas.

DET SÄRSKILDA ORGANET ska vara gemensamt för GU och Chalmers och bestå av tre vetenskapligt kompetenta lärare från vardera lärosäte, tre studenter och två externa ledamöter, utsedda av vardera GU och Chalmers. Men kritik har framförts mot att organet strider mot högskoleförordningen, något som bland andra studentrepresentanterna i styrelsen framhållit.

– Den konstruktion man valt är egentligen endast möjlig när det gäller lärarutbildningen, förklarar Per-Olof Thång, dekan vid utbildningsvetenskapliga fakulteten. Det är viktigt att en organisation är klar och tydlig annars finns det risk för att folk tolkar regler på sitt eget sätt vilket leder till onödiga konflikter. Att man kringgår regelverket ökar inte precis tydligheten.

Men Björn Järbur menar att man gjort vad man kunnat för att följa de förordningar som finns.

– Vi har försökt få stöd från departementet för den tolkning av högskoleförordningen som vi gör här. Men departementet har inte hört av sig. Därför tar vi oss rätten att tolka reglerna på det här viset för att på så sätt få den dynamiska utveckling av IT-universitetet som vi vill ha.

Eva Lundgren

Debattera: Är IT-organet förenligt med förordningen? <http://friaord.gu.se>

Studenter efterlyser engagemang

Lärarnas ämneskunskaper är något som studenterna är nöjda med. Men en tredjedel av programstudenterna vid GU är missnöjda med lärarnas intresse och engagemang i undervisningen. Det framgår av den rapport som inom kort presenteras inom STUG-projektet

UNDERSÖKNINGEN syftar till att ta reda på vad studenterna vid nybörjarprogrammen egentligen tycker om sin utbildning och om sin situation som student. I våras gick en enkät ut till samtliga drygt 13 000 studerande vid något av de mer än sjuttio olika nybörjarprogram som finns vid GU. Förutom frågor om varifrån de kommer, föräldrarnas utbildning med mera, har studenterna fått svara på vad de tycker om sin utbildning, om lärare, studietakt, infriade eller icke infriade förväntningar. Drygt sextio procent av de tillfrågade studenterna har svarat.

– Jag är mycket imponerad av studenterna, de har verkligen svarat väldigt eftertänksamt och noggrant, berättar projektledare Gudrun Balke.

– Omkring 2 000 studenter har dessutom tagit sig tid att skriva kommentarer på sista sidan av enkäten för att komplettera sina svar. Det innebär att vi har fått ett mycket värdefullt material som kommer att kunna användas på många olika sätt.

UNDERSÖKNINGEN VISAR ATT det finns en mycket stor variation mellan de olika programmen på i stort sätt alla områden. Exempelvis varierar andelen studenter som upplever höga eller alltför höga krav i studierna mellan över 90 procent i ett program till under 40 procent i ett annat.

– Men generellt kan man säga att studenterna trivs vid GU. Det är kul att vara student, man har fått många nya vänner, det är mycket som är väldigt bra.

Men problem finns också – de nuva-

rande kursutvärderingarna förkastas av över åttio procent av studenterna, cirka en tredjedel anser att lärarna är för oengagerade, många får en känsla av att de kommer och stör när de vill fråga sina lärare om något.

– Det kan också finnas brister i organisationen som när en student söker studievägledaren på hennes mottagningsstid bara för att mötas av beskedet att hon är på lunch. Sådant är ju inte bra, det måste ju gå att ordna så att lunchtider och mottagningsstider inte kolliderar.

SOFIA KARLSSON FRÅN HAGA Studentkår har suttit med i den referensgrupp som varit knuten till projektet. Hon tycker att det viktigaste med undersökningen är att studenterna antligen får känna att någon lyssnar på dem.

– Mycket är bra vid GU men när studenterna påpekar fel och brister måste man ta dem på allvar. Det är viktigt att undersök-

ningen verkligen leder till konkreta förändringar och där kan även vi vid studentkåren ta på oss kritik för att vi kanske inte alltid är tillräckligt aktiva i angelägna frågor.

EN RAPPORT OM STUG-projektet kommer att presenteras om några veckor. Sedan kommer analyserna av undersökningen att utgå från varje enskilt program för att fungera som underlag för diskussioner med ansvariga och studenter på de olika programmen.

Eva Lundgren

Fakta / STUG

Förkortningen står för STUderande vid Göteborgs universitet. Samtliga studenter som går på nybörjarprogram har fått svara på en enkät om vilka de är och hur de upplever sin situation som studenter.

Doktoranderna nöjda med sin utbildning

De goda erfarenheterna av forskarutbildningen överväger, även om många känner oro och osäkerhet. Det visar den nyligen presenterade doktorandbarometern som överlag ger en positiv bild av hur doktoranderna vid Göteborgs universitet upplever utbildningen.

SVEN LINDQVIST, vicerektor med ansvar för forskningsfrågor och en av initiativtagarna till doktorandbarometern, vill själv inte dra för många slutsatser av undersökningen som presenteras i form av en statistikredovisning.

– Den djupare analysen lämnas nu åt fakulteterna att göra. Att undersökningen inte har någon analys med är fullt medvetet och det ingick inte heller i uppdraget. Det här skulle istället vara en barometer, man känner alltså av ungefär hur det ligger till.

När sedan fakulteterna tittar närmare på undersökningen kommer deras slutsatser att samlas in och presenteras för styrelsen.

UNDERSÖKNINGEN UTFÖRDES i våras i form av en enkät som skickades ut till GU:s cirka 2 000 doktorander. För att det ska vara möjligt att göra en jämförelse mellan universiteten bygger enkäten på de frågor som användes i Lunds universitets doktorandbarometer 1998. Doktoranderna har dels fått ta ställning till hur viktig en fråga är, dels hur nöjd man är i respektive fråga. Överlag ger doktorandbarometern en positiv bild av forskarutbildningen vid Göteborgs universitet och de forskarstuderande är mer positiva än negativa i sina svar. De har också angett att de är ”mycket nöjda” i några frågor men inte ”mycket missnöjda” i några frågor.

Det är en förvånansvärt positiv bild, enligt undersökarna Ulrika Postgård och Hillevi Upmanis.

– Nu är det ju inte så länge sedan man doktorerade själv och man har både vänner och bekanta som fortfarande doktorerar och utifrån det hade jag nog väntat mig ett annat resultat, säger Ulrika Postgård.

Resultatet förvånar också med tanke på en av utgångspunkterna för undersökningen: *En genomlysning av svensk forskarutbildning*, Sveriges universitets- och högskoleförbunds rapport som kom i januari 1999. Den rapporten visade att endast 37 procent av doktoranderna blev klara med sin avhandling inom den tid som var utsatt och att så många som 40 procent av doktoranderna var missnöjda med handledningen.

HANDLEDNINGEN ÄR ENLIGT GU:s undersökning en av de viktigaste frågorna för doktoranderna. De flesta är nöjda med handledarens bidrag till avhandlingsarbetet och vid alla fakulteter är doktoranderna nöjda med samarbetet med handledaren och med deras ämnes- och handledar-kompetens. De flesta doktorander får mindre än två timmar personlig handledning per månad. Ju fler timmar den forskarstuderande har desto mer nöjd är doktoranden med handledarens ämneskompetens.

– Vad som är tydligt är att det som tidigare sagts vara det stora problemet med handledningen verkar vara mycket bättre än väntat, säger Sven Lindqvist.

Den totala svarsfrekvensen på enkäten är 59 procent, men den varierar stort mellan de olika fakulteterna. Lägst antal svarande har Handelshögskolan och medicin-

ska fakulteten med 51 respektive 50 procent, högst har utbildningsvetenskapliga fakulteten där 73 procent av doktoranderna svarat. Trots det stora svarsbortfallet och det faktum att GU:s undersökning ger en betydligt ljusare bild än SUHF:s rapport tror inte Sven Lindqvist att det är en för positiv bild som ges.

– Nej, det tror jag inte. Om man till exempel jämför med doktorandbarometern i Lund så ser man att det är nästan samma resultat. Normalt sett så brukar det också vara så att det är de som är missnöjda som svarar.

DÄREMOT KAN DET finnas stora skillnader mellan hur man upplever utbildningen på olika institutioner och ämnen som inte framkommer i en sådan här undersökning. För att inte enskilda doktoranders svar ska kunna urskiljas i sammanställningen har man valt att ha ganska breda ämnen.

Utöver handledningen är de viktigaste frågorna för doktoranderna forskningsfärdigheter samt möjligheten att kunna avancera på institutionen oavsett kön. Mest tillfredsställda är de när det gäller tillgång till telefon, postfack och e-post på institutionen, med UB som forskningsbibliotek och i fråga om möjligheten att själv kunna välja forskningsområde.

Av enkäten framgår också att de forskarstuderande är missnöjda med hur konflikter hanteras på institutionerna. Doktoranderna saknar också ett tydligt ledarskap på institutionerna. Samtidigt trivs man i allmänhet bra och de flesta anser sig ha en bra arbetsmiljö.

Jenny Löf

Svårt för små stater att påverka

ETT OERHÖRT VIKTIGT ämne som vi behöver forska mer om, förklarade Thomas Östros när han invigningsstade vid forskningskonferensen Small states in World Markets – fifteen years later, en konferens som arrangerades av CEFOS, Centrum för forskning om offentlig sektor.

Konferensen hölls mellan den 27 och 29 september och hade lockat över nittio deltagare från nitton länder. Konferenstiteln hade lånats från professor Peter Katzensteins studie från 1985 av sju europeiska småstaters möjligheter att hävda sin ekonomiska och politiska särart.

Det var också Peter Katzenstein, professor vid Cornell University, USA, som introducerade konferensen där han bland annat påpekade att det både finns fördelar och nackdelar med att vara ett litet land i en globaliserad värld. Små stater har svårt att göra sin stämma hörd och blir lätt överkörda av de stora länderna.

– Men om man slagit in på fel väg kan ett litet land ändra sig mycket snabbare än en större stat. Små länder kan också experimentera med nya lösningar och därför bli effektiva.

Kriminologer om brott och rädsla

ATT FÖREBYGGA BROTT och rädsla – problem, perspektiv, politik – så heter en tvärvetenskaplig konferens som ska hållas den 6-7 december i regi av Forum för forskning om en trygg och säker stad.

Till konferensen kommer några av landets främsta kriminologer och inbjudna är även den berömde stadsbyggnadsteoretikern Bill Hillier, Janet Foster, en av Anthony Giddens medarbetare inom kriminologi/sociologi och kriminologiprofessorn Sandra Walklate. Bland många namn från GU och Chalmers som framträder märks Sven-Eric Liedman, Bo Rothstein, Ingrid Sahlin, Abby Peterson, Sven-Åke Lindgren, Carina Listerborn och Björn Klarqvist.

Första dagen hålls konferensen i aulan i Vasaparken, andra dagen är den förlagd till Chalmers nya kärhus. För mer information se www.alba.nu.

Forum för forskning om en trygg och säker stad inrättades i våras med Ove Sernhede som ordförande, och driver både öppna och slutna seminarier. Forumets uppgift är att öka kontaktytorna mellan kommunen och andra myndigheter kring trygg- och säkerhetsproblematiken i Göteborg och att stimulera till mer och ny obe-roende forskning kring problemet trygghet, säkerhet och demokrati.

Vill du veta vad som händer vid GU?

HAR DU VARIT INNE på GU:s webbplats på sistone? Märkt någon förändring?

Ta en titt på <http://www.gu.se/nytt/> så får du varje dag färskare nyheter om vad som är på gång vid universitetet: aktuella nyhetsartiklar, pressmeddelanden, öppna föreläsningar, konferenser, tv-sändningar, lediga anställningar, disputationer, pressklipp, debatt med mera. Redaktionen arbetar också med en intern ingångssida, som kommer att lanseras under november månad.

Tipsa gärna och kom med synpunkter till redaktionen: telefon 773 5162/5363, e-post: info@gu.se eller fyll i kontaktformuläret på webbsidan. Du kan också bidra med uppgifter om föreläsningar och konferenser i våra kalendrier. För detta behöver du ett konto – har du inte det än, hör av dig till redaktionen.

Mikael Stoltz

NYHETER

Främmande språk får färre sökande

Antalet sökande till språkkurserna på universiteten minskar. En anledning kan vara att allt färre väljer språk på gymnasiet. Kommer engelskan att bli det enda främmande språket vi talar i framtiden?

FOTO: GÖRAN OLAFSSON

DEN SOM TRODDE att den europeiska gemenskapen och möjligheterna att arbeta utomlands skulle bidra till att fler unga skulle studera språk måste konstatera att det i så fall inte märks på de svenska universiteterna. EU:s målsättning att vi ska kunna tala två europeiska språk förutom vårt modersmål verkar avlägsen.

– Vi kan inte fylla grupperna i tyska, i franska gör vi det nätt och jämt och bara med hjälp av annonser. Men vad jag tycker är mest uppseendeväckande är avsaknaden av reserver, säger Anna Nordling som är utbildningsledare vid humanistiska fakulteten.

Anledningen tror hon dels är den förbättrade arbetsmarknaden, folk arbetar istället för att studera, dels antagningssystemet som sker mitt i sommaren och som inte gör det möjligt att stå kvar på fler alternativ än 80 poäng sammanlagt. Hon tycker att universitetet måste tänka över hur man ska kunna locka fler studenter i framtiden.

– Det finns alldeles för få studenter i främmande språk, och som det ser ut nu finns det anledning att oro sig för återväxten av språklärare, säger Anna Nordling.

VAD MAN HAR GJORT är att annonsera och erbjuda platsgaranti så att alla som söker och har behörighet kan räkna med en plats. Men det räcker inte. Det finns planer på förändringar som Anna Nordling ännu inte vill avslöja, mer än att det i framtiden förmodligen kommer att bli möjligt att börja läsa fler språk som nybörjare på universitetet. För de mer exotiska språken som japanska, kinesiska och latin där universitetet erbjuder nybörjarkurser, så kallade orienteringskurser, har förvånansvärt många sökande. Nu i höst hade latin fler sökande än tyska.

Det är knappast en utveckling som glädjer en professor i tyska. Han minns med saknad åren efter murens fall då många ville lära sig hans språk.

– Då hade vi tre eller fyra sökande på varje plats på A-nivån. Det går bara att förklara med den massmediala fokuseringen som var då, säger Sven-Gunnar Andersson professor på institutionen för tyska och nederländska.

Om man tittar på antalet helårsstudenter i tyska vid GU så har antalet minskat från 974 hösten 1997 till 644 hösten 2000.

I franska är minskningen inte lika stor, från 797 till 643, medan spanskan faktiskt ökat något eftersom man erbjuder fler platser än tidigare.

– Franska är EU:s officiella språk och det kan vara förklaringen till att det inte gått ned lika mycket som tyskan, säger Sven-Gunnar Andersson.

ATT SPANSKAN klarar sig så bra tror Ken Benson, professor i spanska, dels beror på att allt fler väljer spanska i skolan och dels på att det är lite av en spansk trend just nu.

– Spanska är populär bland ungdomar. Om man lyssnar på musik och tittar på ungdomskulturen så är den på engelska och spanska, säger Ken Benson.

Till den distanskurs man erbjöd med platsgaranti i höstas sökte 225 stycken, och nu är 70 av dem registrerade.

Men antalet som sökt grundkursen i spanska på heltid som förstahandsval har ändå minskat från 406 hösten 1998 till 246 i höstas, så även Ken Benson oroar sig för framtiden och tillgången på kompetenta spansklärare.

– Det stora problemet är att man från statsmaktens sida inte vidtagit åtgärder för att stärka språkens ställning i skolan, säger Ken Benson.

Sven-Gunnar Andersson tycker att det är märkligt att inte fler vill lära sig att prata tyska med tanke på språkområdets storlek.

– De tysktalande länderna är Sveriges största handelspartner mätt i pengar. Så har det varit i flera decennier. Det är viktigt att kunna tala motparternas språk, men det är en kunskap som inte tränger igenom, säger Sven-Gunnar Andersson.

På gymnasiet har antalet elever med slutbetyg i tyska B minskat med 15 procent från 1997 till 2000. Sven-Gunnar Andersson tror att det är gymnasieungdomars taktikval som nu syns i statistiken, och han skulle gärna se att språkstudier tillmättes större värde än enklare alternativ.

– B- och C-språk håller på att försvinna på gymnasiet. Det är lättare att få bra betyg i Mumsig mat i mysig miljö än i tyska, och då kommer du in på högskolan. Sådant leder till att man tar den lättaste vägen genom systemet. Men det är gymnasieskolans problem, säger Sven-Gunnar Andersson.

”De tysktalande länderna är Sveriges största handelspartner mätt i pengar. Så har det varit i flera decennier. Det är viktigt att kunna tala motparters språk, men det är en kunskap som inte tränger igenom”

Sven-Gunnar Andersson

Han tycker inte att universitetet kan göra så mycket mer än att tala om hur betydelsefullt det är att kunna språk. Och att rikta in sig på kombinationsutbildningar där exempelvis ekonomer får lära sig tyska. Att erbjuda grundkurser i tyska så att även de utan förkunskaper kan studera, tycker han inte är universitetets uppgift.

– Den utbildningen ska skolväsendet och komvux sköta. Vi ska ge högre utbildning, säger Sven-Gunnar Andersson.

MEN PRODEKANUS Kerstin Norén anser att grundkurser i språk också är en uppgift för universitetet.

– Det står uttryckligen i den nya propositionen att vi ska göra detta. Vi ska bygga på gymnasieutbildningen så då får vi göra det. Det finns ändå saker man kan säga ur ett vetenskapligt perspektiv, så vi kan göra nya bra kurser ändå. Vi diskuterar exempelvis också att erbjuda hela utbildningsprogram där språket ingår, säger Kerstin Norén.

Monica Haglund-Dragic, studierektor på institutionen för tyska och nederländska, tror att man måste ändra på själva inlärningsituationen. Ett sätt är att förlägga en del av utbildningen utomlands, som man har gjort med ett par kurser i tyska, och att låta studenter som vill lära sig varandras språk hjälpa varandra enligt en speciell metod. Hon har också drivit ett forskningsprojekt där svenska ungdomar fått läsa samhällsvetenskapliga ämnen på tyska, och därmed fått använda språket som ett medel och inte som ett mål i sig.

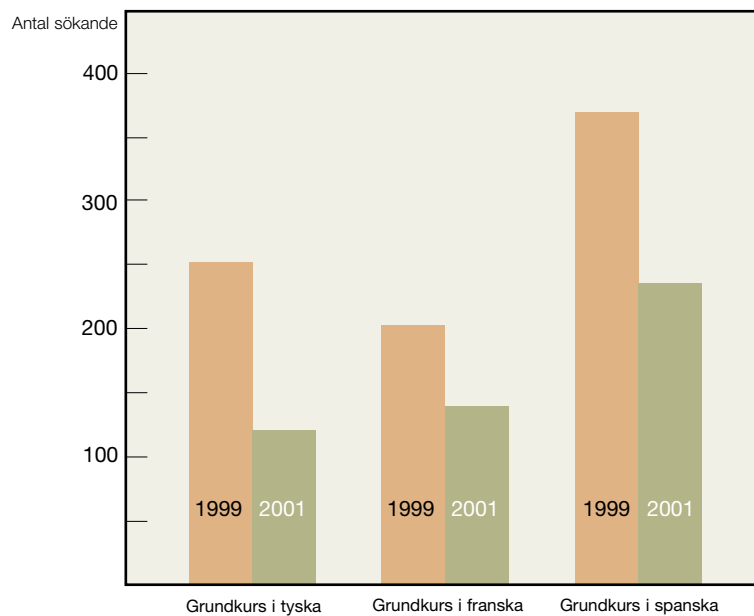
– Det går inte att lära sig språk på tre kvällar i veckan. Enligt neuropsykologerna är språk det svåraste som finns att lära sig. Jag tror att vi har för höga förväntningar på vad språkstudier i skolan ska ge för resultat. Det är svårt, fruktansvärt svårt att lära sig språk, säger Monica Haglund-Dragic.

Både Sven-Gunnar Andersson och Anna Nordling tror att många unga tänker att det räcker med engelskan som främmande språk. Och det tycker Tomas Krokmark, professor i didaktik, att det gör. Köksfranska och mallorcaspanska ger han inte mycket för.

– Det är bättre att lära sig ett främmande språk väl än tre halvrisigt. Jag tror att det är så att vi går mot en tvåspråkig kultur, och med engelskan kan du klara dig väl i världen, säger Tomas Krokmark.

Kajsa Asklöf

Fakta / Minskat språkintresse

Samtliga siffror gäller förstahandsalternativ till grundkurser.

Källa: Antagningsenheten

Mer siffror: Antalet elever med slutbetyg i tyska från gymnasiet var år 1996 32 221. År 2000 var det bara 25 318. Antalet elever med slutbetyg i franska från gymnasiet hade samma tid sjunkit från 12 712 till 12 362, medan spanskan ökat från 12 209 till 13 190.

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Sven-Gunnar Andersson är oroad över skolspråkens utveckling, framförallt det tyska språkets ställning.

Intresset för latin ökar

ANTALET PLATSER på grundkursen i latin har i år ökat från 25 till 44.

Anledningen är att fakulteten erbjöd platsgaranti, eftersom intresset för latin har ökat markant under de senaste tre åren, enligt professor Magnus Wistrand.

– Tidigare krävde vi förkunskaper i latin, men nu har rekryteringsgruppen ökat. Jag ger studenterna enkäter och ber dem tala om varför de läser latin. Det dominerande svaret är att det är bildning och lust som styr, inte för att något yrke kräver det, säger Magnus Wistrand.

Ingen vill undervisa på kvällstid

ETT SPRÅK som hade ovanligt många sökande i höst är arabiska. Trots det blev kursen inställd och de 143 sökande fick veta att det saknades lärare. Eftersom det inte längre finns någon lektor på institutionen, var det meningen att professor Jan Retsö skulle sköta undervisningen som var förlagd till kvällarna.

– Jag har slitit tillräckligt många år som lektor med undervisning på kvällar, det gör jag inte mer. Och att driva ett sådant här ämne från nybörjarnivå till forskarutbildning med timlärare är ingen hållbar lösning, säger Jan Retsö.

Han tycker att huvuddelen av undervisningen ska bedrivas dagtid, och att kvällsundervisning bara kan vara ett komplement.

– Kvällsundervisning är rent ut sagt ett slöseri med resurser. Det går att se på statistiken att kurserna som varit dagtid på helfart har haft bättre genomströmning, och att fler fortsatt till en högre nivå.

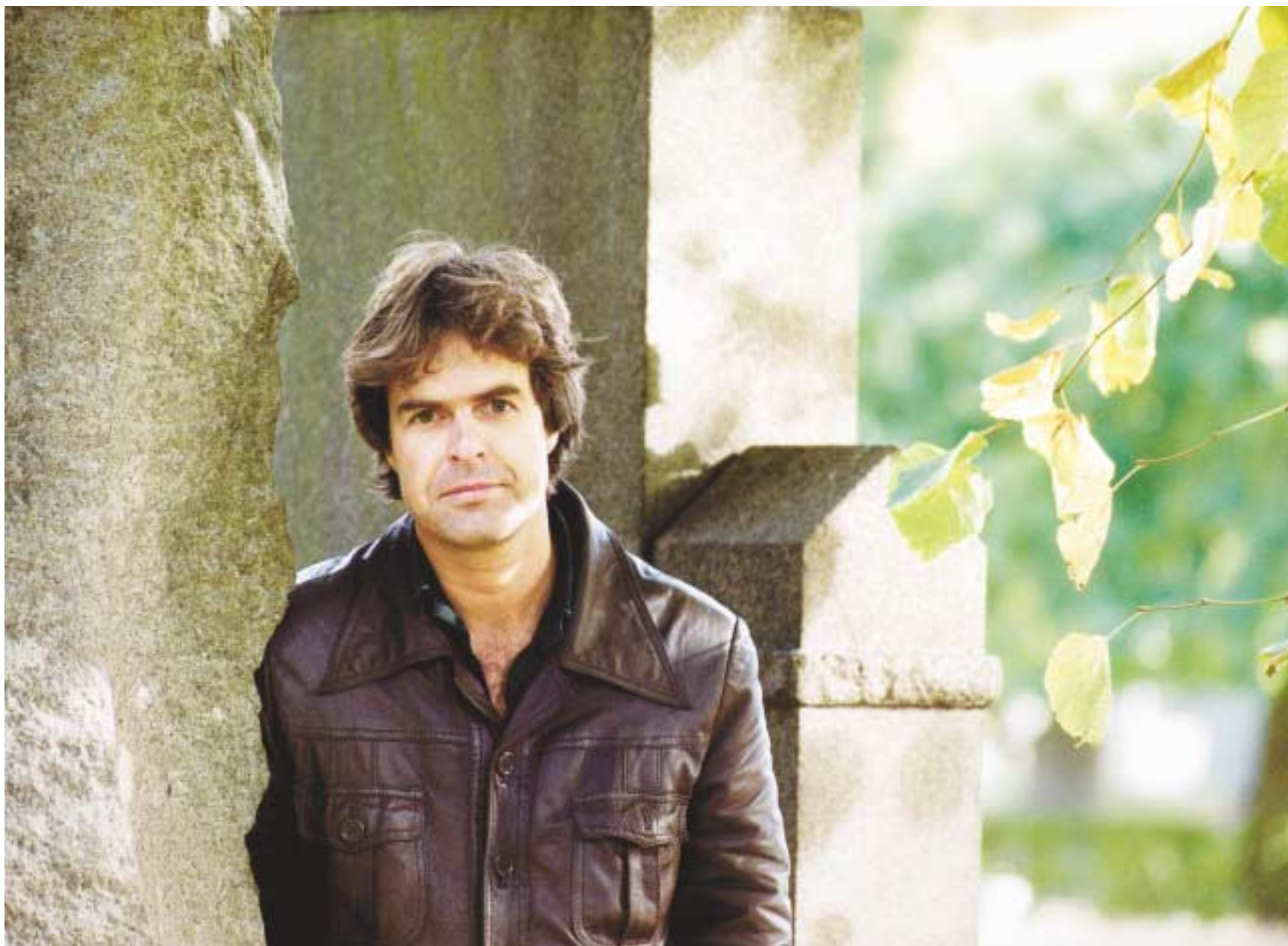
Han beklagar att institutionen inte kan erbjuda intresserade någon kurs eftersom det ”formellt sett aldrig tidigare varit så många nybörjarmälningar”. Men att bara erbjuda kvällskurser innebär enligt Jan Retsö bara en massa strul.

– Jag är evinnerligt trött på det faktiskt.

Enligt prodekanus Kerstin Norén har man beslutat att anställa en lektor i arabiska.

– Det vi diskuterar är att undervisa mer om kulturella aspekter inom ramen för undervisningen i arabiska språket, säger Kerstin Norén.

Kajsa Asklöf

Religionsvetare utan tro

Text: Eva Lundgren

Bild: Hillevi Nagel

En bisarr företeelse. Så säger Daniel Andersson om religion.

Själv tror han inte på någonting.

Men han har skrivit en avhandling om folklig tro i Mexiko. Om firandet av de dödas dag med benrangel, blommor, dans och choklad. Och om pilgrimsvandringar för att hedra Jungfrun, hon som älskas av alla.

DÍA DE LOS MUERTOS, de dödas dag, firas dagarna runt den första november – det innebär fest, färger, levande ljus, gitarrmusik, sång och dans. Och så godis förstås, dekorerat med dödsallar, benrangel i butiksfönstren och barn som springer runt med grinande dödsmasker. Det är den ena av de två största religiösa högtiderna i Mexiko. Den andra är firandet av Jungfrun av Guadalupe, Mexikos nationalhelgon, som man hedrar den 12 december med pilgrimsvandringar och fester. För enligt legenden var det då, den 12 december 1531, som jungfru Maria visade sig för indianen

Juan Diego på en kulle utanför huvudstaden. Hon önskade sig ett kapell...

Jag träffar Daniel Andersson i hans rum högst upp på religionsvetenskapliga institutionen. Datorn är i gång förstås och när jag kommer är han i färd med att läsa in sig på buddhism som han snart ska hålla föreläsningar om på grundnivå. I bokhyllan finns böcker om det mesta, chicanorörelsen, buddhism, islam, schamanism. På väggen hänger en gitarr. Han är nybliven pappa och egentligen kanske mest uppfylld av tankar på den lille sonen och den oroliga värld han föds in i. Men Daniel Andersson är också nybliven doktor, disputerade i februari, och det är om de dödas dag, om Jungfrun av Guadalupe och om högtidernas betydelse för mexikansk identitet hans avhandling handlar.

Till Mexico City och till ett par närliggande byar har Daniel Andersson rest fyra gånger mellan 1995 och 1999.

– Myten om det indianska arvet är väldigt stark

och har vuxit sig ännu starkare under senare år. De dödas dag ser man gärna som en rent indiansk fest som går tillbaka till de gamla aztekerna och indiankulturerna. Från dem har man till stor del ärvt sin fatalistiska inställning till livet – mexikaner använder till exempel sällan bilbälte, kör man ihjäl sig hade man gjort det i vilket fall som helst – och en vänskaplig inställning till döden. På de dödas dag bjuder man in sina avlidna, ger dem mat och dryck, ställer fram kort på barnbarn och radar upp föremål som de döda tyckt om. Det är en blomsterprakt utan like, en både mycket glad och vemodig fest.

Samtidigt har de dödas dag på många håll cocacoliseras, som så mycket annat i Mexiko och övriga världen. I dag finns det gott om ihåliga pumpor bland benrangeln och barn som tigger godis med ropen ”trick or treat”.

– Ändå är traditionen stark både bland gamla och medvetna yngre. Och det är inte bara anförvanter man firar. På Plaza Mayor mitt i Mexico City fanns

1997 ett enormt altare prytt med tagetes för att hylla dem som förolyckades vid orkanen i Oaxaca. Man firar också gamla presidenter, indianhärskare och kända personer som konstnärinnan Frida Kahlo, eller okända, som fånglade i USA eller offer för katastrofer.

DE SPANSKA ERÖVRARNA som kom till Mexiko på 1500-talet var fascinerade över de indiankulturerna de mötte, främst den aztekiska.

– Europa hade ju ännu inte öppnat sig särskilt mycket för omvärlden. Man kan tänka sig vad spanjorerna kände när bland det första de stötte på på fastlandet var detta imponerande samhälle med vackra byggnader, pyramider, dofter och färgprakt. Aztekerna hade dessutom utvecklat många vetenskaper, man hade framstående läkare, astronomer, arkitekter och ett väl utvecklat skriftspråk. Men det var också en stenålderskultur vars solkult och mytologiska grundvalar krävde människoeffter – det var viktigt att hjärtat ännu pulserade när det slets ut ur kroppen för att solens fortsatta gång över himlen skulle vara säkrad. Den fascination spanjorerna kände lever vidare bland dagens mexikaner.

Men spanjorernas erövring av Mexiko innebar en av de största demografiska katastroferna i mänsklighetens historia – omkring nittio procent av befolkningen gick under, främst på grund av sjukdomar.

– Ändå var det kan hända tur i oturen att det var just spanjorer och inte exempelvis engelsmän som koloniserade Mexiko och större delen av Sydamerika. De katolska spanjorerna tillät giftermål med indianer och man fick en mestisbefolkning till skillnad från till exempel USA eller senare tiders kolonisering av Asien. Och även om munkarna brände ner och förstörde ägnade de också mycket tid åt att skriva ner och bevara den gamla kulturen. Katolicismen med sin helgonkult, sin färgprakt, processioner, rörelser och liv, förenades med indiankulten.

TONANTZIN, så kallades hon, aztekernas gudinna, som lånat drag åt den nuvarande Jungfrun av Guadalupe – jungfrun som finns på små bilder i varje hem, som hänger som amuletter i bilarna och som vördas och älskas som en gudinna. Att berättelsen om hur hon kom till Mexiko på femtonhundratalet, botade sjuka och fick rosorna att blomma i december, enligt alla forskare måste ha tillkommit långt senare är det få som bryr sig om.

– Men all historia är öppen för olika tolkningar, menar Daniel Andersson, och i det personliga sökandet efter identitet använder man sig av en blandning av faktiska händelser och myter om vad som hänt, både i Mexiko och överallt annars.

Det är tillfälligheterna som styr livet. Varför just religionsvetenskap? frågar jag Daniel Andersson som berättar att han länge tvekade mellan religion och socialantropologi.

– Kanske beror det på att vi diskuterade mycket religion hemma. Kanske också på att jag hade arbetat på kibbutz i Israel i ett halvår och tagit intryck av judisk tro, den enda religion jag begripit, just där vid Klagomuren. Jag började studera vid universitetet 1984, efter religionsvetenskap läste jag litteratur. Jag gjorde en massa annat också under tiden – sorterade post, jobbade på daghem, var oljesanerare på Tjörn, vaktade på Röhsska och på Medicinhistoriska museet. Jag läste spanska i Spanien och så småningom skrev jag en D-uppsats om tjuvåktningar och om våld som sociokulturellt fenomen.

Det var också en tillfällighet som förde Daniel Andersson till Mexiko.

– 1994 gjorde min flickvän Tone en minor field studie i Tanzania. Vi reste tillsammans och blev vänner med några amerikaner. Året därpå fick vi en

inbjudan till deras bröllop och resan till Oregon gjorde vi över Mexiko. Då var jag mest intresserad av aztekernas människoeffter. Men min avhandling kom i stället att handla om nutiden, något jag är ganska nöjd med.

UNGEFÄR EN TREDJEDEL av Daniel Anderssons avhandling fick strykas i slutändan – men de tankar som inte kom med hoppas han kunna utveckla i ett annat sammanhang:

– Det handlar om arkeotopia, att man ser tillbaka på ett idealiserat förflutet, den högkultur som fanns innan spanjorerna kom, och hämtar kraft ur kulturen. Kunskaperna om historia är mycket stora i breda lager i Mexiko vilket beror på den centraliserade utbildningspolitik som bedrivits sedan tjugotalet: Alla skulle lära sig läsa och känna till landets historia. Jag kan inte låta bli att jämföra med Sverige, där vi ju knappast hämtar styrka från Gustav Vasas tid eller är så där särskilt stolta över vårt lands kultur.

Men även Sverige håller på att förändras. Daniel Andersson bor tillsammans med flickvännen och den lille nyfödde sonen nära Östra kyrkogården och de förändringar som skett i människors sätt att tänka de senaste tio åren märks inte minst där:

– Gravarna pyntas mycket oftare med levande ljus och blommor nu för tiden, om det nu beror på ökat behov av trygghet i en hård tid eller på intryck utifrån. Ändå är vi rationella på ett annat sätt än man är i Mexiko. Inte skulle vi lägga ut vad som motsvarar kanske 20 000 kronor bara på att köpa ljus och blommor till våra förfäder? För dem är det ett offer, det ska kosta, medan vi har svårt för att spendera pengar om vi inte ser någon rationell nytta eller får något tillbaks.

EGENTLIGEN ÄR RELIGION något ganska märkligt, menar Daniel Andersson:

– Det är sant som Marx sa att religion kan fungera som ett opium för folket och söva människor. Men det är märkligt hur religion ibland används som förklaring till olika händelser som konflikter mellan människor till exempel, och vid andra tillfällen inte används alls: palestinier som står och skriker på Västbanken är troende muslimer för så betar sig muslimer, tycker vi. Judarna i Israel drivs däremot av politiska faktorer. I andra fall försöker man prata bort religionens betydelse och förklarar till exempel terrorism som utförs i islams namn med fattigdom, globaliseringens effekter och annat, trots att de som utför dåden själva anser sig vara muslimer. Religion kan alltså vara mycket – något som ger människor glädje och styrka, men också något som skapar elände – talibanernas egensinniga tolkning av islam är ett bra exempel. För media är det det dramatiska, det våldsamma som är intressant, medan palestinier som jobbar eller judar som önskar fred – det bryr man sig inte om.

Någon egen tro på en högre makt – det har inte Daniel Andersson.

– Religiös tro är absolut inte medfödd och inte nödvändig för mig. Tillvaron är tillräckligt komplicerad som den är, man behöver inte lägga till ytterliggare en dimension med gudar och annat oförklarligt. När jag tittar upp mot stjärnhimlen kan jag känna förundran och vördnad och andra kanske skulle använda religiösa termer för de här känslorna. Men det gör inte jag. Jag tror inte på ett paradiset på jorden heller, därför att det är vi som måste skapa det och vi klarar det inte och det finns ingen som kan göra det åt oss.

Vad Daniel Andersson ska göra i framtiden är osäkert. Som nybliven doktor i religionsvetenskap är det inte lätt att få en tjänst, det gäller att klara sig på

timanställningar och olika projekt. Så i höst arbetar Daniel Andersson halvtid på Iberoamerikanska institutet och ska bland annat skriva om chicanorörelsen i Los Angeles. Samtidigt undervisar han i religionsvetenskap på grundnivå, bland annat om tron hos olika naturfolk. Men Daniel Andersson har också drömmar om att få tid över till något helt annat.

– Det skulle vara kul att läsa en grundkurs av något slag, gärna astronomi eller studera mer om skriftlösa kulturernas religion. Många undrar vad vi på universitetet egentligen gör och det tycker jag är en berättigad fråga. Numera ska man intressera sig för globaliseringen, vad det nu är för något, och där passar väl mina studier av chicanorörelsen in, en rörelse som kräver skolor, vägar, mark åt indianerna och som också finns bland annat i Kalifornien som ju tillhörde Mexiko fram till 1846.

Och mitt upp i allt gäller det att få tid över för att känna efter vad det innebär att vara far och ha en alldeles nyfödd son.

– Han ser rolig ut och har humor, det syns på honom, säger Daniel Andersson och skrattar. Vi har fått alla möjliga kommentarer från folk när de fått veta att vi äntligen skulle ha barn. ”Nu kommer ni inte få tid att läsa en bok på tjugo år” säger de som själva inte har barn och ”det här är det bästa som hänt” säger de röd- och hålgöda vännerna som har barn. Självt har jag inte hunnit hämta mig än. Men jag har vänner som varit ute och rest med sina små och till våren, då jag planerar åka till Los Angeles för att intervjua folk inom chicanorörelsen om religiösa symboler, då hoppas jag att vi kan åka alla tre tillsammans.

Profilen

Namn: Daniel Andersson

Arbetar: På Iberoamerikanska institutet samt på religionsvetenskapliga institutionen. Har doktorerat om folklig tro i Mexiko: *The Virgin and the Dead; the Virgin of Guadalupe and the Day of the Dead in the Construction of Mexican Identities*.

Familj: Flickvännen Tone och nyfödd son.

Bor: Nära Östra kyrkogården

Intressen: Spelar gitarr, springer, snickrar på kolonistugan, äter och läser allt, har ingen tv.

Senast lästa bok: *Slumpens musik* av Paul Auster,

Bästa lästa bok: *Vägen till Klockrike* av Harry Martinsson, en mycket religiös bok.

Virtuella juridikövningar ger pedagogiskt lagpris

Bara män bland årets pristagare, här vid doktorspromotionen får Filip Bladini, Leif Östling och Ulf Petrusson ta emot det pedagogiska lagpriset.

Rollspel – får man hålla på med sådant vid universitetet? Vid juridiska institutionen går det i varje fall an. Där har ett lärarlag ägnat mycket tid och engagemang åt ett väldigt dataspel som låter studenterna testa sina kunskaper mot en virtuell verklighet. För det får de nu det pedagogiska lagpriset.

E-LEX AB – så heter ett nystartat kunskapsföretag där bland andra Marc Karlsson och Alena Maarova arbetar. De är djupt engagerade i företagets olika problem: Vattenfall gör anspråk på deras första patent, hur ska man få kapital till företaget?

Ändå kan de båda studenterna sova lugnt om natten – när allt kommer omkring är det bara ett dataspel.

Men inte vilket dataspel som helst. Det handlar om Intellectual Capital Management for Lawyers, en mycket annorlunda fyrtiopoängskurs som startade vid juridiska institutionen förra året av Lars Andersson, Filip Bladini, Mats Glavå, Kristoffer Schollin, Ulf Petrusson och Leif Östling. Här får studenter som går sista året på juristprogrammet genom rollspel sätta sig in i vad det innebär att vara affärsjurist i ett kunskapsföretag. Kursen är en viktig del av verksamheten vid Centre for Intellectual Property Studies, som är en centrumbildning mellan GU och Chalmers Ingenjörsektion.

Den första kullen om tjugofem studenter är klara i dagarna, den andra kullen har just startat.

– Vi har sex studentgrupper som får

varsin bärbar dator som är trådlöst uppkopplad mot nätet, berättar projektassistent Kristoffer Schollin. Via datorn har de kontakt med kursens olika databaser och kan kontinuerligt få såväl information som möjlighet att leverera olika resultat.

Första uppgiften gällde att bilda ett företag kring ett patent.

– Sedan handlade det om att få fram finansiering, göra upp en budget, skriva kontrakt. Det händer saker hela tiden och precis som i verkliga livet är det inte självklart vilken lösning som är den bästa eller vad som bör prioriteras framför något annat.

Till hjälp har studenterna lärare vid institutionen men också olika advokatkontor, de stora revisionsfirmorna, domstolsjurister och managementkonsulter. Så när E-lex AB hade problem med sitt patent sökte man hjälp hos advokatbyrån Wistrands – ett företag i den reella världen.

– De olika datasimuleringarna kan liknas vid ett forskningslaboratorium, förklarar kursansvarige docent Filip Bladini. Man får möjlighet att uppfinna nya juridiska konstruktioner och testa andra i en simulerad miljö.

DET ÄR DE senaste årens utveckling mot ett allt mer kunskapsbaserat näringsliv som har gjort det allt svårare att förklara förhållandet mellan teori och praktik. Och komplexitetsgraden ökar ständigt.

– Normalt sett ställs juriststudenterna inför fyra och ett halvt års hårda studier där man främst riktar in sig på rättsliga bedömningar av redan inträffade händel-

ser, berättar Filip Bladini. Den typen av utbildning är inte särskilt användbar när man sedan kommer ut i det komplexa arbetslivet, man har helt enkelt bara fått hälften av vad som behövs. Det gäller att å ena sidan förstå de principer som ligger bakom de juridiska konstruktionerna, å andra sidan att också förstå den praktik som juridiken skall tillämpas på. Båda sidor är lika viktiga. Men vår kurs går inte ut på att lära studenterna att bli hantverkskickliga advokater, utan om att iscensätta en rad exempel mot vilka juridikens funktioner och samband kan illustreras.

ATT ANVÄNDA ETT dataspel på det här sättet med så många både interna och externa aktörer inblandade är unikt inom högskolevärlden och intresset är stort, både i Norden och i USA. För närvarande pågår långt framskridna planer på att öppna upp varianter av kursen både för ekonomstu-

denter på Handels och för teknologstudenter på Chalmers. Tanken är då att kursen skall vara professionsöverskridande, alltså att man i simuleringarna spelar sin egen yrkesroll.

– På detta sätt åstadkommer man förståelse mellan olika yrken. De flesta utbildningar innebär ju egentligen långa insocialiseringsprocesser i respektive yrkesroll, något man kan få problem med när man sedan i yrkeslivet förväntas samarbeta och kommunicera med kulturer man inte känner till.

MEN KURSEN ÄR krävande – lärarna har fått lägga ner åtskilligt med tid och engagemang på arbetet. Utbildningen passar heller inte riktigt in i det akademiska poängsystemet även om anpassningar gjorts bland annat för att studenterna inte ska få problem med sina studiemedel.

Den sista delen av kursen, då det stora rollspelet spelas, är på åtta veckor i verkligheten men pågår under fyra år i den simulerade världen.

– Vi har träffats varje morgon för att diskutera, berättar Alena Maarova. Ska vi prioritera ny teknik eller satsa på personalen, vilka överenskommelser har vi med andra företag? Nu efteråt tycker jag att jag lärt mig enormt mycket, bland annat att ta ansvar. Och jag har fått ett självförtroende som säkert kommer att vara bra att ha när jag söker jobb.

– Vi skriver hela tiden – strategier, brev, kontrakt, förklarar Marc Karlsson. Det gäller att vara uppmärksam på vad som händer både inom det egna och inom de andra gruppernas företag, för vi kan kanske samarbeta eller konkurrera.

Studenternas entusiasm inför kursen har varit påtaglig – så stor att lärarna varit tvungna att lite grand hålla dem tillbaka.

Men hur gick det egentligen för E-lex AB?

– Till slut introducerades vi på börsen, förklarar Marc Karlsson. Även om vi har haft en del bekymmer har företaget i det stora hela gått bra.

Eva Lundgren

Kristoffer Schollin

Mats Glavå

Pristagare skeptisk till utbildning i pedagogik

EN LÄRARE MÅSTE vara som en ståuppkomiker eller som en rockartist, säger Gustaf Lind, universitetslektor vid institutionen för geovetenskaper och en av årets pedagogiska pristagare. Det är ett spännande jobb eftersom man, precis som en artist på scenen, genast får respons om man gjort något bra eller dåligt.

I MOTIVERINGEN till priset står att Gustaf Lind inte bara lyckas ingjuta kunskaper hos studenterna utan också får deras fantasi och kreativitet att blomma.

– Jag säger som många pedagoger sagt före mig: jag kan egentligen inte lära ut

någonting. Min uppgift är i stället att hjälpa studenterna på vägen, få dem nyfikna, besjälade inför sitt ämne. Lyckas det så lär de sig allt de behöver av sig själva.

Utbildning i pedagogik är Gustaf Lind skeptisk till.

– De värsta olaterna kan man förstås fila bort, men annars handlar det om att vara engagerad, att gilla ungdomar och att vilja kommunicera. Kommer man till arbetet och tycker att, usch vad jobbigt allt är, då hjälper ingen pedagogik i världen.

En lärare måste kunna ställa krav – både på sina studenter och på sig själv:

– Och så måste man försöka sätta sig in

i hur studenterna ser på min värld jämfört med hur jag upplever deras värld. När jag var trettio var det där lättare, jag visste mer om hur de hade det. I dag är avståndet större men man måste ändå försöka förstå hur deras tillvaro kan se ut.

Förutom sitt engagerade undervisnings-sätt betonas det i prismotiveringen att Gustaf Lind bidrar till ett gott arbetsklimat på institutionen genom att skapa en vänskap mellan studenter och personal – även i andra sammanhang än i undervisningen.

FOTO: GÖRAN OLSSON

Gustaf Lind och Per-Olof Karlström

Undervisning i herbarium belönas

ETT UNIKT och jättelikt herbarium – det är vad universitetslektor Per-Olof Karlström, botaniska institutionen, byggt upp under sina år vid GU. När han nu får ena halvan av det individuella priset i pedagogik är det i hög utsträckning för arbetet med att ta fram detta väldiga studiematerial.

I motiveringen för priset betonas betydelsen av att studenterna får arktäcknad, bland annat för att förändringar i ekosys-

temet ska kunna uppträckas på ett tidigt stadium. De lavar, mossor och blomväxter som Per-Olof Karlström samlat i sitt herbarium underlättar för studenterna bland annat därför att de kan studera växter även på vintern samt lära sig hur växterna ser ut i verkligheten.

– När jag kom hit som student fanns här bara en samling växter som låg i en plastpåse, berättar Per-Olof Karlström. På

blåklockan stod en etikett – ska vara blå. Det var allt.

Det ligger många års arbete bakom herbariet:

– Växterna måste samlas och pressas, klistras upp, fotograferas och till sist plas-tas in. Sedan har jag satt pilar på sådant som nämns speciellt i florin. Materialet är oerhört värdefullt, studenten måste få se hur växten verkligen ser ut och inte bara

titta i florin eller leta upp den i datorn.

Per-Olof Karlström bedriver undervisning utomhus i så hög utsträckning som möjligt för att studenterna ska få en känsla för i vilken miljö växterna finns.

– Jag har aldrig fått någon negativ respons från mina studenter. De tycker att herbariet och utomhusundervisningen är spännande.

Eva Lundgren

Skilda åsikter om hur tvärvetenskap ska stärkas

Rektors förslag om tvärvetenskap får blandad respons. Alla stödjer en utredning som ska se över administrativa hinder.

De flesta anser också att det behövs ett särskilt organ för tvärvetenskap – men förvirringen är stor kring hur delar av förslaget ska tolkas.

DET HAR KOMMIT in totalt 19 remissvar till förslaget om tvärvetenskaplig samverkan. Samtliga svar är mycket omfattande, till exempel är Temanämndens svar på över 60 sidor, inklusive 14 bilagor.

Det första förslaget – att utreda regelverket för att underlätta samarbete över institutions- och fakultetsgränser – får starkt stöd. Flera anser dock att man bör avvakta utredningens resultat innan man fattar beslut om de andra delarna.

Det finns även en stor uppslutning kring grundtankarna i förslaget om att inrätta ett lokalt vetenskapsråd vid GU, som bland annat ska analysera vad som sker i omvärlden och ha en nära dialog med fonder, forskningsråd och andra finansierare.

Flera remissinstanser är dock kritiska mot att rådets ledamöter är så få – endast fyra. I svaret från samhällsvetenskapliga fakulteten och Handelshögskolan poängte-

ras det att ”det är tveksamt om ett fåtal ledamöter i ett vetenskapsråd skulle kunna ha tillräckligt god kunskap om GU:s kompetensprofil”.

Humanekologerna är kritiska till att organisationen verkar bli toppstyrd och anser att förslaget syn på hur forskning ska bedrivas och finansieras stämmer dåligt överens med verkligheten.

Det tredje förslaget – att skapa en speciel ”enhet för temporära tematiska flerfakultetsprojekt” – är det mest kontroversiella. Det råder mycket stor oklarhet kring hur förslaget ska tolkas. Ska permanent verksamhet få ingå eller inte? Är det rimligt med krav på självfinansiering? Vem ska avgöra vilka verksamheter som ska betraktas som lovande och få finnas kvar?

Nästan ingen remissinstans inom GU stöder rektors förslag som det är presenterat.

Det går en klar skiljelinje mellan vad fakulteterna och Temanämndens olika enheter tycker. Å ena sidan anser de flesta fakulteter att i princip all verksamhet ska bedrivas inom de befintliga fakulteterna och att det därför är fel att lägga denna verksamhet under rektor och styrelse. All utbildning och forskning ska, enligt ett flertal remissinstanser, ha fakultetsanknytning.

Å andra sidan anser flera, framför allt inom temanämnden, att det behövs en egen, stark organisation för tvärvetenskaplig verksamhet som inte passar in i den nuvarande fakultetsstrukturen. En del förespråkar en temafakultet som har samma ställning som andra fakulteter.

KRAVET PÅ SJÄLVFINANSIERING kritiserar också. Bland annat befarar FFS ”att det kommer att slå hårt mot tvärvetenskap vid GU och går tvärt emot den uttalade ambitionen att stimulera gränsöverskridande verksamheter”. På samma sätt konstaterar humanekologerna att en organisation utan egna resurser inte kommer att kunna bedriva en självständig verksamhet och att möjligheterna att starta nya projekt är små.

Det fjärde förslaget går ut på att Temanämnden upphör som organisatorisk enhet och att dess verksamhet överförs till andra fakulteter eller läggs ned. Det finns ett brett stöd för Temanämndens nedläggning – men bara om den ersätts av något bättre.

Även här skiljer sig uppfattningarna mellan fakulteter som stöder en avveckling, och Temanämndens egna enheter som kräver att verksamheten utvärderas innan man fattar beslut om framtiden.

Samhällsvetenskapliga fakulteten anser

att nämnden bör läggas ner och lämnar förslag på hur en fördelning av temanämndens enheter skulle kunna se ut. Det tycker även humanistiska fakulteten, som betonar att endast vital verksamhet ska föras över till lämplig fakultet. Resten ska avvecklas.

EN MAJORITET INOM Temanämnden tycker dock att det är anmärkningsvärt att föreslå en nedläggning när ingen extern utvärdering har gjorts av verksamheten. Bland annat skriver Centrum för Mellanösternstudier att förslaget först borde ha diskuterats med Temanämndens enheter. Risken är att befintliga verksamheter antingen utsätts för en huggsexa eller läggs ner.

Vad som menas med att ”icke-vitala” delar skall avvecklas är oklart i förslaget, vilket påpekas av flera.

Nu i november ska ett förslag utarbetas. Planen är att styrelsen ska fatta beslut om tvärvetenskapens framtid vid sammanträdet den 14 december.

Allan Eriksson

Debattera tvärvetenskapen på

<http://friaord.gu.se>

Läs sammanställningen av remisserna på <http://www.gu.se/aktuellt>

Alvar Svanborg Symposium

FLERA VÄLKÄNDA FORSKARE deltar i det symposium som avdelningen för geriatrik arrangerar för att hylla Alvar Svanborg, professor emeritus i geriatrik vid GU. Alvar Svanborg har haft stora framgångar inom undervisning, forskning och geriatrisk hälsovård och är högt ansedd såväl nationellt som internationellt.

Symposiet hålls den 8 november klockan 13 i sal 10 i universitetets huvudbyggnad i Vasaparken. Bland föredragshållarna finns professor Franklyn T. Williams, tidigare chef för National Institute of Aging i USA samt professor James Birren från UCLA Center on Aging samt från GU nobelpristagare Arvid Carlsson och Björn Folkow, professor emeritus i psykologi.

Antarctic 1901-2001

DEN 1 OKTOBER var det hundra år sedan den Svenska sydpolar-expeditionen avseglade från Göteborg. För att uppmärksamma jubileet pågår just nu en utställning på Centralbiblioteket bestående av fotografier, brev och böcker rörande Otto Nordenskjöld och hans expedition. Expeditionen genomfördes under ledning av Otto Nordenskjöld, som sedermera blev professor vid Göteborgs högskola samt rektor på Handelshögskolan.

Utställningen har sammanställts av bibliotekarie Anders Larsson.

Personalnytt utgår i detta nummer.
Se www.gu.se/aktuellt

Korallrev som konst

DET ÄR TITELN på en fotoutställning som den medicinske forskaren Milos Pekny ställer ut på Naturhistoriska museet under tiden 1 november – 3 februari. Som dykare och amatörfotograf har han skildrat korallrevens ofantliga artrikedom av färger, växter, djur och svampar – både dag och natt. Trots att bilderna är en meter stora är arterna i verkligheten bara några centimeter. Milos Pekny vill med utställningen visa biologin som källa till inspiration för konsten.

NYHETER

E-bio väntas revolutionera filmdistributionen

FOTO: GOPAN OLOFSSON

Rektor Bo-Erik Gyberg planerar att starta en kurs i e-bio nästa år.

E-bio – så kallas ett nytt sätt att på digital väg distribuera och visa film, något som väntas innebära en revolution för filmen. Under 2002 planerar Högskolan för fotografi och film att starta en fristående kurs i ämnet.

- UTBILDNINGEN riktar sig främst till entreprenörer och biograffolk och kommer att handla om hur biografverksamheten kan förändras med den nya tekniken, berättar Bo-Erik Gyberg, rektor för Högskolan för fotografi och film.

I en förstudie, *Från acetat till megabit*, har högskolan tillsammans med Chalmers medialab undersökt den nya teknikens väldiga möjligheter – det handlar om lättare och billigare sätt att transportera och visa film, vilket innebär att små biografier på landsbygden får tillgång till nya filmer samtidigt som de i storstaden får det. Men också om nya konstnärliga utmaningar

där ett annorlunda filmspråk kan växa fram och där interaktion mellan kreatörer, tekniker och publik kan bli möjlig.

– Våra studenter kommer att kunna samarbeta med studenter över hela landet och när deras filmer är klara kommer de att kunna visas på en biograf samma dag. Samtidigt marknadsförs filmerna på nätet och biografägare över hela världen kommer att kunna ladda ner filmerna för visning. Men användningsområdena är större än så, e-biografen kan till exempel bli centrum för distansundervisning.

SVERIGE LIGGER LÅNGT framme i fråga om e-bio: i februari förra året startade Svenska filminstitutet en arbetsgrupp för e-bio där bland annat Högskolan för fotografi och film finns med och hittills har åtta kommuner ute i landet sagt ja till satsningar på området. Och GU, som har en speciell kompetens när det gäller filmisk gestaltning, hör till pådrivarna. Men

Fakta / E-bio

E-bio står för "elektronisk bio" och är ett samlingsbegrepp som innefattar visningsform och distribution. Istället för att filmen kommer på en 35 mm celluloidremsa, skickar distributören filmen via bredband eller satellit till biografens dator. Filmen projiceras sedan med en digital projektor. Detta blir mycket billigare för distributörerna, en filmkopia kostar cirka 20 000 kronor att ta fram plus frakt. Men den nya tekniken kräver investeringar: en digital projektor kostar mellan 500 000 och 1,5 miljoner kronor.

Den nya tekniken innebär också att en film kan få premiär samtidigt över hela landet, eller över hela världen. En filmfestival skulle kunna arrangeras på flera platser samtidigt. Smala filmer, kortfilmer och dokumentärer kan lättare nå sin publik.

För den som skapar film blir det både enklare och billigare att producera och distribuera film.

Den som är intresserad kan läsa förstudien *Från acetat till megabit*, som genomförts med hjälp av Teknikbrostiftelsen och Riksbankens Jubileumsfond och som finns på hemsidan för Högskolan för fotografi och film.

många problem återstår – bland annat finns det ännu ingen europeisk standard för hur nya filmkopior ska se ut, vilket gör att biograferna är tveksamma till att köpa in projektorer. Och innan en kurs i e-bio kan sätta igång vid GU måste samarbetet med en eller flera biografier lokalt i Göteborg vara klart, förhoppningsvis med biografen Svea och/eller Draken. Om samarbete med Folkets Husrörelsens biografier ute i landet finns redan en avsiktsförklaring.

– Men kursplanen är klar och vi hoppas att en tiopoängsutbildning på A- eller B-nivå ska kunna starta nästa år, säger Bo-Erik Gyberg. Sedan bör nivån på utbildningen så småningom höjas och läggas på C-nivå. Kanske bör kursen utökas till 20 poäng.

Eva Lundgren

Vi är ju redan jämställda – så varför bråka?

VISST ÄR DET VÄL SÅ att jämställdheten på din institution är bättre än på andra institutioner? Visst är det väl så? Hos er kan det i och för sig finnas ett och annat som behöver rättas till men något jämställdhetsproblem har ni inte – åtminstone inte i jämförelse med institution X eller Y eller fakulteten A för att inte tala om universitetet B. Och visst finns det löneskillnader mellan könen – men inte på din institution, och visst finns det trakasserier på universitetet – men absolut inte hos er, och visst är det så att det är män som är chefer och professorer – men på din institution har det logiska och naturliga orsaker. Visst finns det miljöer där män och kvinnor är ojämslällda – men som tur är, är just din institution ett positivt undantag.

I min forskning har jag funnit att det här sättet att resonera är det vanligaste av alla sätt. När människor i intervjuer och enkäter får bedöma hur jämställt det är på olika nivåer i samhället, så bedömer de allra allra flesta att det är jämställt i det egna vardagslivet. Däremot är de allra allra flesta överens om att det är ojämslälldt överallt där de själva inte är.

OM MÄNNISKOR FORTSÄTTER att resonera så här så kommer vi aldrig att nå ett jämställt universitet än mindre ett jämställt samhälle. Det är nämligen som så att om vi upplever vår verklighet som jämställd finns det inget som helst skäl att arbeta med jämställdhetsfrågor. För varför arbeta med jämställdhet om vi redan är jämställda?

Vi vet att det existerar ojämlikhet mellan män och kvinnor. Men är det så som människor upplever att det är – att vi är jämställda i våra dagliga liv – måste det faktiskt vara så att könojämlikheten är ett resultat av att män faktiskt är duktigare och mer kompetenta än kvinnor.

Ekvationen går inte ihop – och vi om några borde ju begripa det, akademiskt skolade som vi är – för jämlikhet på arbetsplatsnivå kan inte leda till ojämlikhet på, i vårt fall, fakultets- eller universitetsnivå.

Hur kan vi hävda att vi i vårt vardagliga arbetsliv är jämställda samtidigt som vi menar att det råder ett stort mått av ojämställdhet i samhället som helhet? En orsak kan vara att få, vare sig män eller kvinnor, orkar, kan eller för sig själva vill erkänna att de är bärare av ojämlikhet – och samtidigt är det ju så det måste vara.

Ända från småskolan har vi blivit itutade att vi alla kan

välja hur vi vill forma våra liv. Tror vi att detta är sant blir det oerhört svårt att förhålla sig till ojämlikhet i våra egna vardagsliv. För om ni män för er själva skulle erkänna ”jag bidrar genom det jag gör till att ojämlikheten upprätthålls” och vi kvinnor skulle säga ”vi blir faktiskt utsatta för förtryckande handlingar” skulle ojämlikheten komma så otäckt personligt nära. För vem skulle av egen fri vilja välja att leva i ojämlika relationer med sina arbetskamrater – vare sig som förtryckare eller förtryckt.

Självfallet väljer vi inte att leva i ojämlika relationer – men tror vi att vi som individer, helt på egen hand, kan styra våra liv är det svårt att se oss själva som de grupper i en maktrelation som vi faktiskt är. Så länge några vinner på att ojämlikheten består kommer det att finnas de som slåss för att upprätthålla den – klarar vi av att se detta kan vi också lättare förändra den verklighet som är vår.

FÖR ÖVRIGT TROR JAG att det resonemang jag fört gäller även för andra maktrelationer. Och om jag, eftersom jag är kvinna, måste våga se att jag lever i ojämlika relationer med män utan att ta på mig skulden (eller ansvaret) för det måste jag också våga se att jag, eftersom jag definieras som svensk, lever i ojämlika relationer med människor som av olika skäl inte definieras som svenskar – och förstå att även mina handlingar kan bidra till att denna ojämlikhet upprätthålls.

Vi är inte jämställda – så börja bråka! – konflikter, inte tystnad, kan leda till förändring.

Vicki Johansson

Universitetslektor på
Förvaltningshögskolan

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

Ny akademi satsar på samverkan

FREDAGEN den 5 oktober skrevs det universitetshistoria. Då invigdes den Sahlgrenska akademien under högtidliga former i Konserthusen med tal, musik och senare champagne i foajén.

Dagen markerade även startskottet för årets upplaga av Universitetets vecka. Den Sahlgrenska akademien började i praktiken fungera redan den 1 juli i år och är en av de största förändringarna någonsin i universitetets historia. Akademin består av tre fakulteter och sexton institutioner; där arbetar totalt mer än 1 600 forskare, lärare och administrativ personal.

Akademiens högste chef Göran Bondjers talade om behovet av bred kunskap och viken av samhällsansvar. Det hälsovetenskapliga vetenskapsområdet står, enligt Bondjers, på tre ben: biologi, beteende och befolkning.

Men den ärevördiga uppgiften att officiellt förklara den nya akademien för invigd gick till Arvid Carlsson, Göteborgs universitets förste nobelpristagare, som framhöll akademins nära samhörighet med Göteborgs universitet.

– Jag vill erinra om universitetets roll som objektiv och sanningssökande med hög integritet. Genom att ingå som en del i Göteborgs universitet får akademien större legitimitet och genomslagskraft, sade han.

Kommunikation. I detta nummer inleds en serie om kommunikation. När den flyter rakt och ostört är det lätt både att arbeta och trivas. Men vissa sidor av mänskligt beteende hindrar flödet och tar kraft från människor.

Lögner, förtal och avundsjuka hör dit. Docent Pär-Anders Granhag har tittat närmare på lögnens psykologi.

Vem i hela världen kan man lita på?

Text: Kajsa Asklöf
Bild: Eva Stööp

Om det skulle finnas något som en dygdernas bok för arbetsplatser är allt som underlättar en öppen och rak kommunikation nedskrivet i den. I lasternas bok finns mänskliga svagheter som gör relationer snåriga och stjälar energi från arbetet. Frågan är vart den vita lögnen hör. Pär-Anders Granhag ser den inte enbart som negativ utan också som något av ett smörjmedel bland kommunikationens kugghjul.

- FORSKARE SOM FUNDERAR kring detta säger att lögnen tillhör grundläggande mänskligt beteende. Jag tror att de flesta av oss någon gång har ljugit om något som är viktigt, men naturligtvis är det så att allvarliga lögnen kan ställa till stora problem. Bland annat kan fundamentala saker som tillit och förtroende raseras, säger Pär-Anders Granhag.

När kvinnor låter vita lögnen undslippa

dem handlar det ofta om sådant som ska glädja någon annan, som att någons nya jacka är snygg fast de inte tycker det, medan mäns vita lögn oftast handlar om att framhäva sig själva. De kan exempelvis påstå att de tjänar mer pengar än de verkligen gör.

– Vita lögnen kan förekomma så ofta som i tre till fyra samtal av tio, och i var fjärde längre konversation. Men forskare som studerar vita lögn har ett speciellt problem för när man frågar folk hur ofta de yttrar vita lögn så finns det en risk för att de ljugar även då.

Ändå tycker vi att ärlighet är viktigt. Sanningen är grunden, och egentligen det enda som går att förhålla sig till i en värld där normer ständigt luckras upp. När par i en studie fick lista de viktigaste egenskaperna hos idealkvinnan, idealmannen och sin partner var ärlighet den som kom först. Filosofen Kant ansåg att man inte skulle ljuga ens om världslivet stod på spel, men Pär-Anders Granhag

anser att det ibland kan vara befogat att ljuga för att underlätta samvaron med andra. Som när en kvinna frågar sin man vad han tänker på just i det ögonblicket han har sexuella fantasier om grannkvinnan.

– När man säger att man ska vara ärlig mot varandra kanske man menar ärlig med förnuft. Att man ger ett ärligt svar på en direkt fråga när det handlar om viktiga saker.

FÖRR TALADE MAN om bättre och finare folk, men idag är det knappast någon som förknippar högre inkomster med högre moral. Snarare tvärt om.

Politiker har heller inte hjälpt till att putsa sin sanningsgloria varken här i Sverige eller utomlands. Varje gång en politiker avslöjas som fiffelare och tafflig lögnare får vår sanningsstro sig en knäck.

Frågan är vad det i längden gör med vår moral?

Avslöjar kroppsspråket en lögnare? Mycket har sagts men allt är inte sant.

Pär-Anders Granhag, docent på psykologiska institutionen, har intresserat sig för lögnens psykologi.

”Naturliga lögnare kan kontrollera en situation genom att ljuga. De vinner sociala fördelar och för dem kan ljugandet vara en fråga om makt.”

– Jag har inte bedrivit någon forskning om detta, men jag tror att vår syn kan ha förändrats. Allt går fortare och fortare i vår tid, vilket ökar risken för att sanningen naggas i kanten.

Det är lättare att styra människor genom att vädja till deras dåliga sidor än genom att appellera till deras dygder, sa Napoleon. Med lögner, svek och manipulation kan man nå långt, ingen tvekan om saken, men någon direkt trivselskapare är man då knappast. Och lögner som en strategi för att slå sig fram i karriären tror inte Pär-Anders på.

– Psykopater ljuger mycket, men de brukar bli avslöjade även om de först kan ha tagit sig till en viss nivå.

DET FINNS OLIKA TYPER av lögnare, berättar Pär-Anders. Mytomaner ljuger tvångsmässigt. De vet när de ljuger men kan inte kontrollera sitt beteende.

Psykopater behöver inte vara mytomaner men de manipulerar sin omgivning och är skickliga på att ljuga. Om de kopplades till en polygraf som används som lögn-detektor så skulle ingen förhöjd puls eller svettning kunna avslöja dem, eftersom det inte bekymrar dem att ljuga.

Sedan finns det en förvånansvärt stor andel av mänskligheten, fem till åtta procent, som njuter av att lura andra. De får helt enkelt kickar av göra det, och betar sig på samma sätt när de ljuger som när de inte gör det. De är så kallade naturliga lögnare. En sådan är exempelvis Oliver North som utan att darra på rösten kunde ljuga under förhören i kongressen om USA:s inblandning i contrasaffären. Bara en bråkdel av de naturliga lögnarna är psykopater.

– Naturliga lögnare kan kontrollera en situation genom att ljuga. De vinner sociala fördelar och för dem kan ljugandet vara en fråga om makt. Det talas ofta om social kompetens och jag kan tänka mig att de naturliga lögnarna uppfattas som väldigt trevliga.

Med rättspsykologi som arbetsområde har Pär-Anders ofta haft anledning att ställa sig frågan om hur man kan se om någon ljuger eller inte.

FAKTUM ÄR ATT väldigt få kan göra det. Mycket av det som sägs och skrivs om det i veckotidningar och deckare är fel, konstaterar han. En lögnare avslöjar sig inte genom att flacka med blicken eller röra vid näsan som man kan läsa ibland.

– Det finns verkligen mycket märkliga idéer i omlopp om kroppsspråk och lögner, men det finns inga ledtrådar som är hundra procentigt säkra.

Han förespråkar videofilmning vid förhör av misstänkta gärningsmän eftersom det är lättare

att se om någon ljuger på film än när man ser dem i verkligheten.

Även om det inte finns några enkla knep för att avslöja en lögnare, finns det ändå vissa saker som man kan titta på.

KROPPSPRÅKET ÄR OFTA mer återhållet hos lögnare än hos sanningssägare. Och den som är riktigt duktig kan i en videofilm kanske upptäcka mikrogester i lögnarens ansikte, ett slags läckage av känslor.

Röstläget brukar också vara något högre än vanligt hos den som ljuger.

En del visar förändringar vad det gäller blodtryck, handsvett och puls, sådant man mäter i en polygraf.

– En polygraf mäter fysiologiska förändringar med stor säkerhet, men det är inte säkert att den fungerar som lögn-detektor. Det är lätt att blanda ihop tecken på lögn med tecken på nervositet.

Många av de som genomför förhör tror att historier som berättas exakt likadant vid två olika tillfällen är mer tillförlitliga än de som ändrar sig något över tid.

– Det finns en övertro på att historier som är överensstämmande över tid är sanna. Vad som är kännetecknade för minnet är att information tappas, förändras och läggs till.

INTE ENS DEN EGNA intuitionen är särskilt användbar i sammanhanget, enligt Pär-Anders. När vuxna i en studie skulle avgöra om barn ljög hade de fel oftare än de hade rätt. Och inte ens förhållare, psykologer eller någon annan som har avgörandet till yrke är bättre.

– Förmågan att bedöma om någon ljuger eller inte är anmärkningsvärt låg. Det enda som verkar skilja experter från lekmän är att de så kallade experterna tror att de har rätt.

Det är bland annat detta som Pär-Anders försöker att sprida till poliser och andra när han är ute och föreläser. Att bli medveten om sina egna stereotypa uppfattningar är en förutsättning för att kunna förbättra sin förmåga. Dessutom är det förväntat att vara allt för snabb med att bestämma sig. Att förhålla sig öppen i det längsta är en egenskap som utmärker de fyra till fem procent av oss som faktiskt är duktiga på att avslöja en lögnare. De klarar av att vistas i ovisshet och tar längre tid på sig att bestämma sig. De har flexibla beslutsregler, och har inte bestämt sig för vad som är typiskt för en lögnare. Dessutom är de duktiga på att verkligen koncentrera sig, och absorbera personen de ska iaktta.

– Här på institutionen kommer vi förhoppningsvis att starta ett större forskningsprojekt som går ut på att öka kunskaperna om hur man kan förbättra sin förmåga att avslöja lögnare.

Doktorspromotionen anno 2001

FOTO: GÖRAN OLDFESSON

Gunnar Dahlström får motta lagerkransen som tecken på att han har blivit hedersdoktor.

Hedersdoktor Jan Eliasson, som själv har studerat vid Handelshögskolan, betonade vid promotionsmiddagen vikten av att känna sina rötter.

199 disputerade & 17 hedersdoktorer

SÅ VAR DET DÅ ÅTER DAGS för universitetets främsta högtid – doktorspromotionen. Och liksom de senaste åren var det även i år rekordmånga doktorer som promoverades, hela 199 disputerade samt sjuutton hedersdoktorer. Pedagogiska priser delades också ut vid den pampiga ceremonin i Svenska mässan, liksom Lundbergsmedaljen

som i år gick till diabetesforskaren Leif Groop.

– Alla dessa nya doktorer, är det inte en fantastisk syn? frågade rektor Bo Samuelsson i sitt hälsningsanförande. Tänk en sådan kraft de representerar!

Barn och ungdomar var temat för årets promovering och rektorn påminde om hur naturligt de får kunskap

om världen och om att vi har mycket att lära av dem.

Frackar, vackra klänningar, en och annan mer exotisk dräkt, tal på latin och mycket musik gjorde att promotionen blev en mycket speciell fest för de nya doktorerna och deras anhöriga.

Forskning om molekylspegling gav pris

Om man stoppar in vänsterhanden i en högerhandske känns det fel. På samma sätt kan det bli fel i kroppen om man i en medicin använder en molekyls spegling i stället för den rätta molekylen. För sin forskning med att få fram bara den ena sorten har professor Christina Moberg vid Kungl. Tekniska Högskolan i Stockholm nu tilldelats Sixten Heymans pris för år 2001. Det är samma forskning som också belönats med årets Nobelpris i kemi.

METODEN HON ANVÄNDER kallas asymmetrisk metallkatalys och innebär grundläggande forskning där man konstruerar små molekylära system och försöker förstå hur de fungerar i olika reaktioner. Forskningen har många praktiska användningsområden, exempelvis är magsårsmedicinen Losecs efterföljare Nexium tillverkad med den här metoden. Att det i medicinska sammanhang är viktigt att få fram bara den ena sortens molekyler beror på att kroppens molekyler, DNA, RNA och enzymer, enbart består av den ena speglingen. Använder man fel molekyl i en medicin kan konsekvenserna bli förödande, som vid neurosedynkastrofen i början av sextiotalet.

– Min forskargrupp består av ett tiotal personer och vi har flera projekt på gång för att få fram så effektiva metoder som möjligt, berättar professor Christina Moberg. Internationellt är det här ett mycket stort forskningsområde vilket inte minst årets Nobelpris i kemi visar.

CHRISTINA MOBERG, som blev professor vid KTH 1997, är fakultetens prodekanus samt medlem av Vetenskapsrådet, Kungl. Vetenskapsakademien och Kungl. Ingen-

jörsvetenskapsakademien. Hon anser att ämnet kemi kommer att bli allt mer betydelsefullt i framtiden.

– Kemi är förstås redan viktigt inom många områden men användningsområdena kommer att öka. Elektroniken, till exempel, börjar allt mer att gå ner på molekylär skala. Och inom området bioteknik finns stora utvecklingsmöjligheter för kemi. Men det är oroande att vi fått allt färre sökande till grundutbildningen.

LIKSOM INOM många andra naturvetenskapliga utbildningar har antalet sökande till kemi på grundnivå minskat kraftigt över hela landet på senare år, även om de tekniska högskolorna klarat sig förhållandevis bra.

– Vi vet inte riktigt varför det är så här men intressena svänger, just nu tycks media och liknande utbildningar vara mest populära. Kanske är vi som arbetar inom de naturvetenskapliga områdena för dåliga på att berätta vilket spännande jobb vi har och vilken fascination vi känner inför det vi håller på med.

För att öka intresset för kemi har Christina Moberg bland annat ägnat sig åt populärföreläsningar för lärare.

Sixten Heymans pris delas ut vart tredje år och går växelvis till en betydande svensk författare respektive en framstående naturvetenskaplig forskare. 1998 gick priset till Sara Lidman. Prissumman är i år 240 000 kronor.

Eva Lundgren

FOTO: GÖRAN OLDFESSON

Christina Moberg är den första kvinnliga forskare som tilldelats Sixten Heymans pris, i år på 240 000 kronor.

Vinklat budskap om friskvården vid GU

I EGENSKAP AV verksamhetsansvarig på Fysiken, vill jag kommentera artikeln i GU Journalen nr 5/01 om ”Friare och större utbud av friskvård på andra universitet”.

Artikeln avslutas med en faktaruta med rubriken Fakta/Friskvård vid andra universitet. Här jämförs friskvårdsutbudet för anställda i Göteborg med utbudet på universitetet i Linköping, Lund, Stockholm, Umeå, Uppsala och Örebro.

Problemet med fakta är att det finns så många. Journalister kan genom att medvetet förtiga vissa fakta vinkla ett budskap i den önskade riktningen.

FAKTAVINKLING 1. GU-anställdas utbud sammanfattas med orden ”gratis träning på Fysiken några timmar under dagtid måndag till fredag”.

Fakta är att anställda erbjuds cirka 45 pass per vecka. 8 pass ligger på kvällstid.

FAKTAVINKLING 2. Faktarutan fortsätter med: ”dessutom kan man köpa Fysikens kombikort som ger tillgång till hela utbudet till rabatterat pris”.

Fakta är att GU för sina anställda förhandlat till sig ett pris på 1 380 kronor för ett Kombikort med giltighetstid till 2002-08-31. Ordinarie pris för ett ettårs kort är 2 815 kronor, det vill säga om den anställda köper kortet den 1 september, så har han erhållit en rabatt på mer än 50 procent.

En hyfsat bra rabatt får man säga, men inte ett ord om detta i faktarutan. Att kombikortet berättigar till cirka 250 grupperade motionstimmar per vecka samt obegränsat tillträde till gymmet redovisas inte med ett ord.

FAKTAVINKLING 3. Faktarutan nämner inte heller något om anställdas möjligheter till massage. Som anställd erhåller man cirka 25 procent rabatt på behandlingar.

FAKTAVINKLING 4. I artikelns faktaruta nämns över huvud taget inget om de anställdas möjlighet till ”Träning på recept”, som är helt gratis. Visserligen ingår denna aktivitet i ett avtal mellan FeelGood och Fysiken, men det är GU som förhandlat fram denna förmån för de anställda.

FAKTAVINKLING 5. Avslutningsvis vill jag påpeka att jag inte haft några kontakter med Linköpings eller Örebro universitet. Däremot har jag för två år sedan deltagit i en friskvårskonferens tillsammans med företrädare för Lunds, Stockholms, Umeås, Uppsala och Göteborgs universitet.

I faktarutan framställs dessa universitets personalförmåner på friskvårdsområdet som vida överlägsna Göteborgs.

Fakta är dock att friskvårdsföreträdarna för dessa universitet tvärtom anser att man har mycket att lära av Göteborg och att utbudet här jämförelsevis är mycket bättre!

Här finns engagemanget för friskvård dessutom på allra högsta nivå medan ansvariga på de övriga universitetens samtliga är tjänstemän på lägre nivå.

Om jag varit arbetsgivare för GU hade jag ansett mig ha mycket bra argument för kollektivanslutning!

GU betalar 250 000 kronor per år för att ett obegränsat antal anställda skall få tillgång till cirka 45 olika träningsaktiviteter per vecka. Detta utnyttjades under föregående verksamhetsår av 472 GU-

anställda. Kostnaden per anställd och år blir alltså ca 530 kronor och per termin 265 kronor.

En klok man har sagt att ”de som tror att de inte har tid med fysisk aktivitet måste förr eller senare avsätta tid för sjukdom”. Därför håller jag med om att de anställda borde få träna 1-2 timmar i veckan på arbetstid. Jag tycker också att det vore bra av rättviseskäl att anställda som inte har möjlighet att träna på Fysiken får bidrag för att träna på annat ställe. Bidraget bör dock inte ligga högre än 265 kronor per termin eftersom denna summa motsvarar vad universitetet lägger på personal som tränar i Fysiken.

Jag är dock övertygad om att hela Göteborgs universitet, inklusive anställda och studenter, gör stora framtida vinster genom att förlägga huvuddelen av personalens friskvård till Fysiken!

David Horn

Inlägget kan läsas i sin helhet på GU:s elektroniska debattsida:
<http://friaord.gu.se/>

Svar: GU satsar faktiskt mindre än andra universitet

DAVID HORN MENAR att Göteborgs universitet inte har något att skämmas för när det gäller satsningar på motion. Men tyvärr David Horn så hamnar GU i bottenligan i den jämförelse som GU Journalen gjort. För att vara på den säkra sidan har vi kontrollerat uppgifterna ännu en gång och kartläggningen visar att GU satsar mindre per anställd än universitetet i Umeå, Uppsala, Stockholm, Linköping, Örebro och Lund.

Och faktum kvarstår ju, som också David Horn skriver, att alla kanske inte har möjlighet att träna på Fysiken. Ja, det kan bero på att det är långt till Fysiken, att man inte kan ta sig dit på grund av famil-

jesituationen eller att aktiviteterna inte passar alla.

Vid de flesta av universitetet ges de anställda möjlighet att motionera en timme i veckan på betald arbetstid. I Stockholm, Umeå och Örebro enligt beslut av rektor, i Lund och Uppsala bestämmer institutionerna själva hur man vill göra. Vad det kostar att erbjuda personalen en timmes friskvård på betald arbetstid är svårt att uppskatta. Men vinsten, i form av bättre hälsa hos de anställda, är sannolikt betydande.

Också när det gäller satsningar i rena pengar per anställd ligger de andra universitetet bättre till än GU, möjligtvis med

undantag för Stockholms universitet.

Bland annat satsar Uppsala universitet 600 kronor och Linköping universitet 1 500 kronor per år och anställd.

Enligt David Horn utnyttjade 472 anställda vid GU förra året erbjudandet att motionera på Fysiken. Vill man vara polemisk kan man påpeka att ju fler som utnyttjar erbjudandet, desto lägre blir ersättningen per anställd. Om hälften av alla anställda utnyttjade Fysiken skulle ersättningen per anställd och år sjunka till cirka 140 kronor. Frågan är om Fysiken verkligen skulle klara av att erbjuda meningsfull motion till upp emot ett par tusen personer för en ersättning på 250

000 kronor. Om man istället ger anställda frihet att själva bestämma var och hur de motionerar skulle det säkert också gynna Fysiken ekonomiskt.

Det verkar som om David Horn har missuppfattat artikeln i GU Journalen. Syftet var inte på något sätt att misskreditera eller underskatta Fysikens verksamhet och utbud utan snarare att ifrågasätta om GU:s satsningar på friskvård är tillräckliga. Något svar från GU:s ledning har vi ännu inte fått varken på artikeln eller inläggen på fria ord.

Iva Beckman

Ett mer utförligt svar finns att läsa på
<http://friaord.gu.se/>

Klärvoajans

NU HAR ETABLISSEMANGEN bekant färg när det gäller tvärvetenskapens framtida organisation vid GU! Den verbala inkontinensen har flödat över alla bräddar. Vad skall nu alla läckande informationskällor ägna sig åt? Deras gravlika stämmor och dödliga språk kommer hädanefter att klinga ohörda. Men jävighetens rop på interna tribunaler fortsätter att eka. Det har ju kommit en katt bland hermelinerna. Och den vill många dissikera innan man är beredd att ta sig en jamare.

Temanämnden tillhör en av de få instanser som har redovisat vad dess arbetsenheter anser om remissförslaget. Hos de flesta andra dominerar en ”katalytisk assy-

metrisk syntes”. En sådan kan man minsann få nobelpris för! Den innebär att *en* beslutsfattare förutser vad alla närmast sörjande tycker (eller bör tycka) och framför en enda åsikt i överskott. Sedan går ”koncensorn” ur processen utan att själv förbrukas. Men ibland något magsur. Tänk att tvärvetenskap kan framkalla halsbränna! Särskilt som vantolkat begrepp. Många verkar tro att det bara är ett käckt hitte-på, ett gummiord eller o-ord, som kan tolkas efter behag eller obehag. Och några anser att det smakar skit redan i munnen!

Som en äkta rumpnisse sticker jag upp trynet och undrar: ”Vaffor blir de po detta vise?” Men när ingen tycks kunna ge mig något vettigt svar ägnar jag mig i stället åt filosofi (”filo” = jag älskar; ”sofi” = att sova;

fritt från Falstaff Fakir): Jag lägger mig lite tidigare om kvällen och sover lite längre om morgonen. Och, likt studenterna, tar jag mig gärna en lur mitt på dagen när käcklesekvilibrister håller hov. Det hjälper mycket bättre mot sura uppstötningar än Samarin. Kanske borde griniga akademiker filosofera lite mer?

Innerst inne är jag dock inte bekymrad för tvärvetenskapen. Den är van vid snålblåst och brukar inte krypa i lä. Den reser hellre vindkraftverk. Ty vinden blåser dess väg. Det behöver man inte vara synsk för att ana. Det är dessutom ofrånkomligt att nya tankar tar tid. Men även tiden är på de tematiska vetenskapernas sida. Och hon kommer mer än hon går.

Guido Satir

SKRIV TILL GU JOURNALEN eller delta i GU:s virtuella debattorgan

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Skriv om det som berör dig på universitetet eller svara på andras inlägg. Låt fler få veta vad du tycker.

Skicka din insändare per e-post till: gu-journalen@gu.se. Skriv kort och kärnfullt, helst inte mer än 400 ord, max 550 ord. Uppge namn (men det går också bra att vara anonym). Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Manusstopp för nästa nummer är den 3 december.

Delta även i den virtuella debatten på <http://friaord.gu.se> Här kan du diskutera högt och lågt: allt från forskningsvillkor till bristen på parkeringsplatser i Haga. Inga krav på registrering, utan det är bara att skriva och svara på inlägg.

Leve Dynamite Hill!

ÄR GÖTEBORGARE en särskild sorts svenskar?

Det fick jag för mig i lumpen i Kristianstad när fem Källar flyttade in på luckan. De var frimodiga och lekfulla. De rörde sig ett par centimeter över logementsgolvet.

– Göteborgare borde man bli, tänkte jag. Dock dröjde detta till sommaren 1972, då jag dubbades till kulturchef på GT. Men var skulle man bo?

– Flytta in i Dans lägenhet i Haga, sa frilansen Stig Görän Gustafsson.

– Där bor väl Dan?

– Nej, han seglar med familjen. Och dörrn är olåst. Dan hette Dan Weissenberg. Vi hade inte träffats, men han hade skrivit artikeln ”Foppans syndrom”.

Foppan var filmregissör, f d journalist. En gång hade han berikat Handelstidningens ljustidning på Kungsporsplatsen med följande nyhet:

SKRIVMASKIN EXPLODERADE
JOURNALIST FICK SEMIKOLON I ÖGAT

Vad var då ”Foppans syndrom”? Jo, enligt Weissenberg: ”Den fullständiga förberedelsen omöjliggör själva arbetet.”

Vi flyttade alltså in i Dans lägenhet i hörnet av Sprängkullsgatan och Haga Nygata.

Under oss låg en porrbutik. Det sas att där förut varit charkuteri, med samma ynglingar som innehavare.

Om kvällarna ekade det från lägenheterna mellan brandgavlar och väggar. En man med dov stämma var orgelpunkt. Han riktade sig till någon, men svar avhörde aldrig.

Dan Weissenbergs vänner, bl a Foppan, kom in ibland och lånade vår telefon. Flitigast telefonör var den magre försynte Feffe. Han var skulptör och hade blivit berömd 1967 när han ställde ut trädgårdstomtar av cement för att jävas med Konsthallens chef som han tyckte illa om.

När hösten kom hade Dan Weissenberg seglat färdigt. Och han levde sannerligen inte enligt Foppans syndrom, ty nu skrev han ”Nordsjöns kokbok”, som han så småningom också gav ut.

Och vi flyttade till Landala.

II

MEN VI ÖVERGAV INTE Sprängkullsgatan. På söndagarna cyklade jag med min dotter på pakethållaren till gamla Münchenbryggeriet.

Där, på fjärde våningen, i f d dansrestaurangen Virveln, hade 70-talets proggare skapat ett allaktivitetshus, som helt enkelt fått namnet ”Sprängkullen”.

Det var mycket trivsamt. Lite danskt oordnat, med kafé, en röra av märkliga affischer på väggarna, olångor, Islandströjor, skägg, unga familjer, ett myller av kuddar i lekrummet, dubbelydiga anslag på toaletterna, uppläsningar, kasperteater och annan teater – och framför allt: musik!

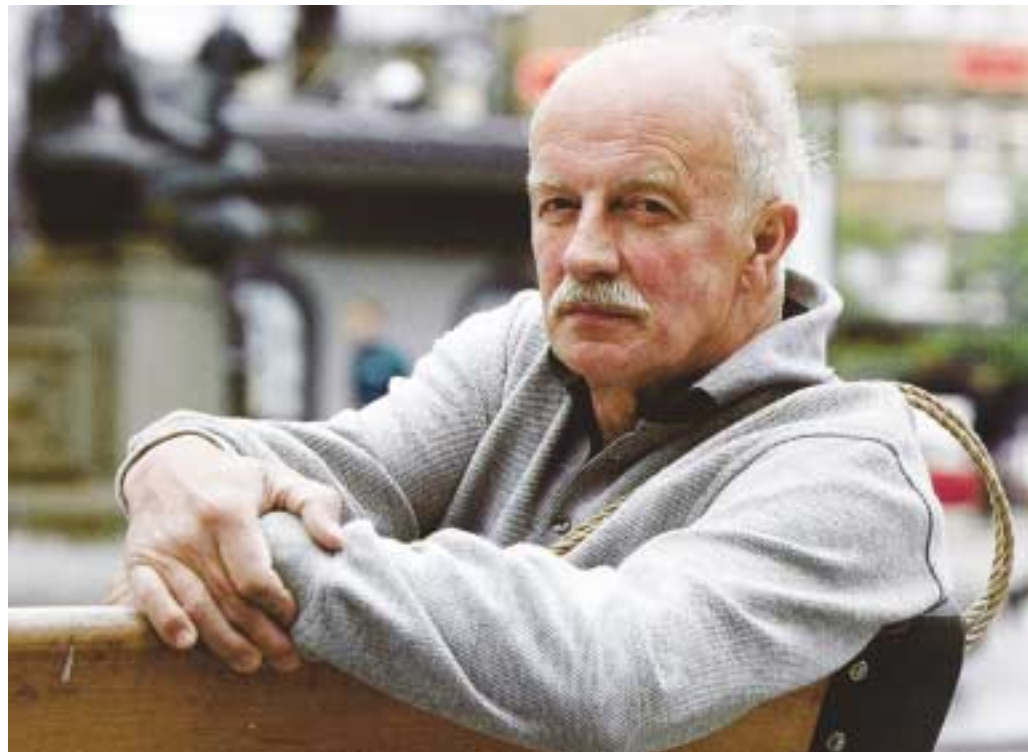

FOTO: SVEN-ERIK JOHANSSON

Ty här formerades den nya musikrörelsen: Nynningen, Nationalteatern, diverse proggband. Här uppträdde Med Reventberg, Totta Näslund, Anki Rahlskog, Ulf Dageby och Pale Olofsson långt innan de blev berömda.

På nedervåningen i samma hus hade skulptören Claes Hake ateljé.

HSB beställde en skulptur av honom. Men när HSB-gubbarna fick se det färdiga verket, färgstarkt och liknade en älgjurskrona, tackade de nej. En anti-amerikansk sak, tyckte de.

Och sant var att den taggiga kronan bar stjärnbanerets kulörer. Men Hake sa att färgerna var ”glada men opolitiska”. Till slut hängdes i alla fall skulpturen upp vid Sven Danviks galleri på Esperantoplatsen.

Jag skrev en pjäs, ”Per och Axolina”, som spelades på Skolgatan bakom Sprängkullen. Pjäsens huvudperson Per Eriksson startade 1889 Göteborgs första socialistiska tidning, ”Folkets Röst”. I den skrev han att Oscar II:s dikter var urusla – vilket de mycket riktigt var. Men så fick man inte skriva: Per Eriksson sattes in i fängelset som låg på berget vid nuvarande Sjöbefälsskolan.

Olof Palme kom och tittade på vår pjäs. I sista scenen sjöng publik och artister – bl a cirkusartisten miss Cora med en boaorm kring halsen – ”Internationalen”.

– Enda gången jag sjungit ”Internationalen” ihop med en boaorm, sade Palme till mig dagen efter.

Han var glad och gossaktig, inte alls så där ormlig som han verkade i TV.

Men Miss Coras orm, som vi lånat från Vasa Zoo, hette ”Palme”.

III

SISTA AKTEN PÅ Sprängkullsgatan för mig utspelades 1989-1994. Jag var lektor på Journalisthögskolan.

I ett nybyggt hus, vilket läraren Torsten Malmström föreslog borde döpas till ”Dynamite Hill”. Men det ville tyvärr inte universitetet.

I vilket fall var huset modernt på alla de vis och inuti målat i antroposofiskt ljusblått och rosa. Vid lunchdags lade jag en torskfilé i lärarkökets mikro och hällde på vitt vin. Det doftade i hela tredje våningen.

Studenterna fick svåra skrivupdrag, t ex att skildra mänskliga gränstrakter. Sen tryckte jag och vaktmästaren Nisse Vannäs snabbt bidragen. Och alla läste allas och kritiserade dem på seminarierna.

Det var en lycklig tid, jag tror den allra meningsfullaste i mitt liv.

Det var upplyftande att arbeta tillsammans med snillrika studenter – Nina Björk, Kristian Wedel, Karin Bojs, Torgny Nordin, Christian Swalander, Kristina Hedberg, Ulf Benkel, L O Wiklund, Lisa Grenfors, Tomas Ramberg och allt vad de hette.

Göran Zachrisson

Fd kulturchef på GT, lektor på JMG
1989-1994. Numera fri skribent